

VÄLIS-EESTI

Nr. 5

MAI

1940

P. K. „VÕIEKSPORT“

TALLINN, S. KARJA 23, TEL. 446-06

LUGEDES

«PÄEVALEHTE»

OLETE ALATI TEADLIK KODUMAA SÜNDMUSTEST

TUTVUSTAGE OMI LAPSI EESTI LASTE LOOMINGUTEGA, TELLIDES NEILE LASTEAJAKIRJA

«LASTE RÕÕM»

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE J. N. E. KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS UHISUS
TALLINN – EESTI PIKK T. 2

VÄLISEESTLASE

Mai 1940.

Nr. 5

12. aastakäik

Ajaloo ja rahvuskehandist.

Rein Koolme.

Ajalugu on põhjaneva tähtsusega, temast ei saa igakord kergesti mööda minna. Teame ka, et tihtigi tänapäeva akuutsemad päevaküsimused toovad paratamatult esile mineviku käsitlemise.

Üks ajalooesse kanduvaid probleeme, millega hiljuti seltskonnas kokku puutusin, oli eestluse küsimus. See küsimus tuli päevakorda välismaal väliseestlaste seltskonnas.

Väliseestlased liiguvad tavaliselt oma uuel kodumaal segaseltskondades, kus läbikäimiskeelena kasutatakse peamiselt vastavasse segaseltskonda kuuluvate eri suurrahvaste keeli. Meil kõigil on teada, et alles lähimas minevikus siin-seal sellised segaseltskonnad oma koosseisult vähenesid, kuna paljud sinnakuulunud isikud pidid pöörduma oma rahvajähi kutse põhjal tagasi isamaale.

Ja paljudki pidid siis endale lõplikult aru andma, kes nad on.

Kohtasin väliseestlast, kel saksapärase perekonnanimi ja kelle tutvuskonna moodustavad enamuses võõramaalased. Ka tema oli asetatud võõraste, oma tuttavate poolt, kas sihilikult teatava tagamõttega või mitte, seda ta ei teadnud ütelda, küsimuse ette: kes sina siis oled? Selle väliseestlase vastus oli instinktiivne — olen eestlane, mina telega ei tule.

Me teame aga, et leidus üksikuid, kes otsustasid siin-seal teisiti. Miks ei pääsenud maksusele nende õige instinkt? Üheks põhjuseks võib arvata, et nende sisima rahvustunde paisumiseks ja tsentrifugaalseks avaldumiseks puudus tugi vastavate ajaloolistegi tõsiasiade näol.

Asjast huvitatuna tõstsin siis esimesel võimalusel eestluse küsimuse üles ühes suuremas väliseestlaste ringis. Mõned sõnavõtjaist andsidki siis mõista, et nad suuresti kahtlevad tänapäeva Eesti rahvuskehandi algupäras. Nõnda siis saabununa keskaja segadustest kanname veel mineviku õilsa pärandina vaid nimetust eestlane.

Kuid mainitud sõnavõtude puhul tuli veel ette, et pörkasin jälle kord kokku vanade harjumuslike ajalooliste vaatekohtadega.

Ajaloo käsitlemisel ja üldse ajalooliste vaatekohtade püstitamisel pääsevad sageli mõjule teatavad harjumused. Sellised harjumused mineviku vaatlemisel levivad tavaliselt laias ulatuses, juurdudes teinekord kogu rahva teadvusse ja saades teinekord isegi publitsistlikust fantaasiast. Milles seisab aga viga, on asjaolu, et sellised harjumuslikud, peamiselt ka mingi vana kõnekäändega seotud vaatekohad osutuvad lähemal vaatlusel pahatihti üpris ühekülgselks.

Eelmainitud sõnavõttudes esitatud kahtlustki põhjendati just juurdunud arvamistega sõjahävitustest, katkudest ja ka võõraste rahvaste kolonisatsiooniga meie maale, „kus polnud kuulda kukelaulu ega koera haukumist“, nagu kõneleb sõja tulemustest see vana laialt tuntud lause.

On juba kord nõnda siin maailma elus ja olemises, et igasugused õnnetused leiavad täpsemat registreerimist kui tavaline kõlbeline ja reeglipärane argielu. Näitena võib esitada kas või kohtuasutiste tegevust ning nende arhive, mis ei sisalda muud, kui siindinud väärnähustuste peenusteni minevat registreerimist.

Emal kallim vara.

Samuti on olnud lugu minevikus. Kõigele muule aga veel juurde lisades sõjakoledusi, katku jne.!

Kui siis hiljem ajalugu on käsitlema hakatud, siis on lähtunud peaaesjalikult ikka neistsinatseist „suursündmusist“. Võib-olla selleks, et see kõik on väga põnev ja pörutav, igal juhul haarates lugejat või kuulajat. Arusaadavalt keegi ei saa eitada selliste sündmuste suurust, nagu seda on sõjad, katkud minevikus jne., ent meie ajaloos on üks suur asi, suurim kõigist, see on meie rahvas ise ja ta elujõud. Sellele põhjeneb kogu meie olemasolu.

Sündmused meie maal pika mineviku kestel, nagu sõjahävitused, katkud jne., olid siiski vaid ajutise, mööduva iseloomuga sisselöömised meie rahva ellu, vaid riivates tema põhi- ja pärisolemust.

Eesti rahvas on olnud nagu tugev tamm, mis on võtnud vastu küll välgusähvatusi ja tuultetormide survet, jäädes aga ikkagi selleks, mis ta on.

Eks vaatame lähemalt andmeid. Vähemusrahvus meie keskel, kes mängis meie maal sajandite jooksul esimest viiulit ja kel olid vabad käed asju oma soovi kohaselt korraldada, suutis end suurendada, ja seda meie arvel vaid 1%-ni(!) meie rahva üldarvust. Sellisena ta siit ka lahkus.

Siis: sõjahävitustele ja katkudele järgnev kuningine võõrrahvaste kolonisatsioon meie maale moodustab meie praeguse generatsiooni suhtes

vaid napilt 0,8% -lise osatähtsuse, millest üle poole langeb pealegi meie hõimude soomlaste arvele! See oli nagu tilk veini, millele üha vett peale valatakse.

Meie rahvakeha võrdlemine tugeva tammega on hästigi paikapidav. Langevad oksad, kasvavad uued. Kord külmavõetud kroon haljendab järgmistel aastail jälle!

Sellest seisukohast välja minnes tulebki meil õieti hinnata selliseid „suursündmusi“, nagu eelpool on juttu.

Sõjavägede ülemjuhataja kindral Laidoner rõhutas kord oma kõnes, et meie mineviku käsitlemisel tuleb pideva tegurina arvesse võtta meie rahvast.

Selliseid loosungeid oleks rohkem tarvis. Mitte ainult ajalooliste uurimiste, vaid ka meie rahvaliikmete ajaloolise orientatsiooni suunamiseks.

Meid huvitab nüüd ehk veel küsimus: kuidas pääsivad vanad ühekülgsed vaatekohad rahva teadvuses?

Põhjus seisab osalt tõsiasjas, et nute põhjapanevate väärtuslike uurimiste üksikasjalised ja kogukad tulemused, paigutatuna küllalt kallitese raamatutesse, jäävad tihtipeale pikadeks aastateks laiematele rahvahulkadele kättesaamatuks, mistõttu kahjuks neile mitmekülgeile ajaloolistele andmeile omane rahva ajaloolise orientatsiooni suunda määrav ja vanu tõekspidamisi täiendav või koguni uuendav mõju jääb tulemata.

Emadepäev pakub häid võimalusi emakeelse kultuuri süvendamiseks.

J. Kõivumägi.

Erakorraliste olude tõttu on väliseestlased rohkem kui kunagi eraldatud Kodu-Eesti elust ja kultuurist, mis omakorda avaldab mõju ka väliseestlaste tegevusele ja toimingule. Kuigi sidepidamine Kodu-Eestiga osutub raskemaks, peaks just raskuste kiuste seda enam püüta säilitada ühise kultuuri hüvesid ja selle aarded peaksid olema eriti väliseestlastele hinnatavad.

Emadepäev on meil Kodu-Eestis võrdlemisi värske üritus ja tänavu pühitseti seda XVII korda. Kuid vanemate ja kodu austamise traditsioon on loodud, ning seda hinnatakse kõigjal. Päeva tähistamisest võtsid osa kõik kodumaa koolid, mitmed seltsid ja organisatsioonid, eesotsas Emadepäeva Peakomiteega. Väliseestlaste peres tähistati samuti mitmel pool seda päeva ja eriti organiseeritud keskustes toimus sel puhul mõnigi avalik esinemine.

Käesolevate ridade ülesanne on vaid rõhutada, et väliseestlaste peres peaks Emadepäev leidma veel tõsisemat tähelepanu kui Kodu-Eestis, sest koos mõtetega emale tuletab iga tõsine väliseestlane meelde ka oma sünnimaad, seda tõelist emamaad, kust ta on võrsunud ja sirgunud. Yastavalt sellele peaks Emadepäeval nii koduses ringis kui ka avalikus esinemises aukohal olema vaid emakeel — olgu see siis noorte või täiskasvanute esinemine laulu ja muusika alal, deklamatsiooniga, kõnega jne.

Üsna tagasihoidlikultki korraldatuna selline esinemine võib jätta väga sügavaid muljeid nii noortesse enestesse kui ka lastevanematesse. Mulle meenub väga elavalt ühe jõulupuu juures väliseestlaste peres veedetud õhtu. See oli harilik talutare, kuhu kogunesime. Lastel puutus selles ümbruses pikemat aega emakeelne kool ja alles äsja oli see küsimus lahenenud osaliselt, mõne emakeeletunni sisseseadmise kohalikus algkoolis. Kuid emad ise olid pidanud oma pühaks kohuseks õpetada lastele mitmesuguseid deklamatsioonipalu. Ja kui siis pisipojad ja -tütred eslotsa arglikult, kuid hiljem julgemalt tõid kuuldavale oma emakeel-

seid ettekandeid, siis pani see särama mõnegi näo, siis kerkis siia väikesesse seltskonda tunne, et ka meie võime ja suudame midagi. Ja niijemgi, pärast koosviibimise lõppu, olid nii emad kui ka noored vaimustatud, et oli tõesti kena ja kodune õhtu. Ühiselt töötati järgmiseks korraks veel paremini õppida emakeelseid ettekandeid, otsida veel ilusamaid ettekandepalakesi.

Ja kui nüüd Emadepäeva tähistamiseks peaks kogunema sama ümbruse rahvas, siis mõtlen, et neil emadel on olnud varuks oma lastele õpetada ka mõni selleks päevaks kohane pala, mis kiiremalt paneb tuksuma ema enda südame ja seob lapse katkematute niitidega oma vanemate, emakeele ja rahvuskultuuriga.

Emadepäev nõuab aga selleks, et sellest kujuneks tõeline elamusi ja rõõmu pakkuv sündmus, enne sellele mõtlemist ja tõsist töödkli. Seda peavad endale juba aegsasti ja alatiseks emad ise meelde jätma, et neil tuleb enne hoolikalt ja usinasti olla emakeelse kultuuri külvajaiks oma noortesse võsudesse, alles siis suudavad need ka midagi ütelda emale enesele. Selle nõude kirjutab eriti teravalt ette väliseesti emadele asjaolu, et väga sageli, kui mitte isegi enamal jaol juhtudel, tuleb noortel viibida täielikult võõra rahva kultuuri keskkonnas, võõrkeele piirkonnas, rääkida vaid võõrkeeles jne. Nii ongi ainsaiks emakeele ja -meelsuse õpetajaiks emad ise.

Kerge ei ole see välismaades viibivail emadel mitte, kuid hea tahe võib siingi ainult head vilja kanda. Ja kui on asunud tööle ning nähakse esimesigi tulemusi, siis tiivustavad need ema ennast ja noorigi tööle, töördõõmu otsinguile, emakeele armsuse hindamisele.

Mulle võidakse mõnegi poolt vastu väeldada ja mõeldada, et eks ilus võõrkeelnegi luuletus ole emadele liigutat ja kena, et võõrkultuurilgi on ilusaid saavutusi. Kahtlemata suudab mõnegi suurrahva kultuur pakkuda ilusaid asju, kuid see pole meie oma. See pole loodud ega mõeldud kunagi eesti emale. See

Kallis emakene

Rahulikult

(A. Oengo-Johanson)

M. HÄRMA

1. Kal - lis e - ma - - ke - ne, o - - led nõn - - da hea!
2. Kä - si nõn - da peh - me, nõn - da sel - - ge silm!
3. E - ma, e - ma - - ke - ne, kui saan suu - - reks kord,

- Pa - nen si - - nu sü - le o - - ma väik - se pea.
Sü - da hell ja a - var, ar - mu - - ri - - kas ilm.
Küll siis si - - nu hoo - le ta - - sun tu - - hat - võrd!

Emale

Parajasti
mp

J. AAVIK

1. E - ma - ke - ne, ei ma se - da jõu - a ii - al u - nus - - ta,
2. Kui - das sa mind ju - ha - - ta - sid il - mas õi - gelt e - la - - ma,
3. E - ma sü - da, ar - mu sü - da, puh - tam, kal - lim il - ma peal!

- kuis nii soo - jalt si - nu sü - da mul - le tuk - sub ar - mu - - ga.
õh - tul õr - nalt õ - pe - - ta - sid Tae - va - i - sa pa - lu - - ma.
lk - ka ta - han kii - ta te - da, ku - ni kõ - lab mi - nu hää!

on võõrrahva varandus, mille laenamine oma ema jaoks on samavõrra väärtetu, nagu näpatud hillede kingiks viimine. Sellepärast jäägu need ka sel päeval kasutamata ja püüame Emadepäeva väliseestlastegi peres muuta puhataks emakeele ja omakultuuri päevaks. Püüame sel puhul rohkem kui midu siduda lapsi oma emadega, emamaaga ja -rahvaga. See on

tarvilik selleks, et Kodu-Eesti on ja jääb selleks emariüpeks, kuhu iga väliseestlanegi võib muretunnil panna usalduslikult oma pea, sest nii nagu ema annab oma võimaluste kohaselt lastele, nii ka Kodu-Eesti on olnud välismaail viibivate meie rahvuspere liikmete hälliks, ja kohtleb neid alati oma võimaluste ja hüvede piires.

Kummaline Inglismaa.

Ebapraktilisusi ja veidrusi inglise elus.

V. Roomet.

Suurte leiutajate maa, geniaalsete inseneeride ja arenenud tööstuse maa, Euroopa rikkaima rahva kodumaa — ja siiski veider, ebapraktiline? Palju räägitakse britlase kainest õsjalikkusest ja jahedast ettenägelikkusest; reisidel tutvume meie temaga kui uhke ja nõudliku isandloomusega, kes rangelt eeldab oma komforti ja kellele on parim vaid küllalt hea. Euroopa kaugetes nurkades, mis mingi juhuse tõttu saavutavad reisivate inglaste poolehoiu, valitseb alati närvilisus restoraatorite hulgas, kas nad ka suudavad rahuldada küllalist naeltega rahataskus.

Rikkad inimesed nõuavad kõikjal komforti, millega nad on harjunud kodus, nii üteldakse. Aga kuidas on siis lood õdususega tol rikkal saarel, milline on inglase kodu, millest meie koolis oleme õppinud, et see olevat ta kindlus; kuidas on lood Inglismaal argipäeva praktiliste asjadega?

See on punkt, mille alal vist küll iga reisisija, kes saabub esmakordselt Inglismaale, kohtab üllatusi. Kas ta nüüd imestab toidu groteskse halbuse ja teenimise nigeluse üle keskpärasel hotellis; kas ta leiab vaid filmist tuntud vanamoeliste telefonide käsitsuse olevat raske; kas ta tunneb suurimat hirmu enemaailmasõjaaegses taksiautos sõites, mis on tõesti kokku varisemas; kas ta nüüd hõmmastades märkab, et kuskil (raudteel, restoranides, teatrites) ei leidu riidevarna, ja et suur-suguseimaski ümbruses tuleb oma mantel riputada toolikorjule või toppida parketiistme alla; kas ta nüüd tundma õpib büroid või eramaju, Londonit või provintsi — igal tingimusel muudab ta tunduvalt oma vaateid ja kujutelmi tolle vürstliku komfordi suhtes, milles elab Inglismaa, ja lõppeks ei jää tal muud üle, kui esitada küsimus: Miks on selles riigis kõik nii pööraselt ebapraktiline?

On talv, sajab peagu iga päev, nagu see kuulub inglise talve juurde; ja ajalehtedes on näha pilte lammastest, kes peavad karjamaalt koju ujuma, ja paatidest, mis sõidavad piki jõeäärsete kohtade tänavaid. Avarad, tihedalt asustatud maa-alad on vee all. Looduskatas-

troof! mõtleb uustulnuk kokkudes; aga ei, ükski siin ei näi muutuvat ärevaks, kogu maa nähtavasti vaatab uputusele kui normaalse inglise talve korrapärasele kaasnähtusele. Inglise ehitavad küll tamme Indias, Egiptuses, Kanadas, kaitsevad tohutuid maa-alasid liustikuuputuste, troopikasadude viha eest, aga selles väikeses, leebelt künklikus maas mäheda ja ühtlase kliimaga, kus ojad taltsalt ja idülliliselt rändavad igihaljaste heinamaade ja imetaoliselt korras aedade vahel, selles kõrgtsiviliseeritud pargimaastikus ei näe meie kõige lihtsamaidki abinõusid, et tasakaalustada aastase vihmahulga liigsust või piisamatust. Eks kõrgendatud Londoniski alles paar aastat tagasi suurjõe kaldamüüre, pärast seda, kui 1928. a. talvel terve rida inimesi lääneosa keldrikorterites oli uppunud oma voodites! Ja lõunapoolsete krahvkondade laiades, lamedates jõeorgudes juhtub peagu aastast aastas, et inimesed peavad maha jätma oma majad, et nad kaotavad oma karja või muidu kannatavad kahju.

Kui kord aga vihma ei saja, siis tekib juba mõne nädala pärast vastupidine häda, kaevudest ja reservuaaridest pole asja; kolm aastat tagasi oli asi kord juba nii hull, et isegi juba londonlasi ähvardati nende veejuhtmete sulgemisega, kuna teistes linnades anti vett ainult mõne tunni jooksul, ja külades (mis isegi Londoni ümbruses on peagu kõik ilma veevarustusega) inimesed ostsid oma vee penni eest ämber. Keegi vana insener, keda ma tookord ühes inglise eeslinnas külastasin, näitas mulle uhkusega juhtmistikku, mille ta oli loonud, et kasutada oma vannivett aia niisutamiseks — sama mees oli suurema osa oma elust veetnud niisutussiseseadete loomisega Austraalias.

Uustulnuk Inglismaal näeb esmakordselt Londoni udu, ehtsat, oranživärvi „pea souper“it; liiklus on lakanud, ärielu seisab, iga minek üle tänava tähendab eluohutu, ja tööpoolest teatatakse surmajuhtumeist hulgi. Talle seletatakse, et lahtised kaminatuled on süüdi selles egiptuse pimeduses, mustad nõe-

libled, mis tõusevad miljonitest korstnatest ja jäävad rippuma jõesuudme mereudusse, kuni see röpase juustukuplina lasub majade kohal, kuna väljas maal arvatavasti paistab päike. „Milleks on teil siis lahtised kaminad?“ küsib uustulnuk oma inglise sõpradelt, sest ta on juba märganud, et need nii maalilised kaminatuled kütavad ruumi palju vähem kui kõige viletsam raudahi. Ja siis jutustavad inglased talle, umbes ilusa naljana — üldse näib neile nende traditsiooniline ilmahaigus ja nende vastuabinõude piisamatus tunduvat koomilisena, — et juba aastal 1650 keegi olevat esitanud kuningas Charles II plaani, kuidas kütmeteetodite kindlaksmääramisega võiks takistada juba tookord kurikuulsat Londoni udu. See olevat tore plaan ja olevat olnud ka teostatav tookordse majadearvu väiksuse juures, aga ükski polevat sellele tõsiselt mõtelnud.

Mis aga siis, kui saarekliima, mis on kõigi inglaste armastatuim jututeema, käitub kord nii, et see pole enam kombekohane siin maal, mis siis, kui sajab lund ja kui paugub pakane? Jõulu ajal 1927 sadas kord kogu päeva lund, lumi jäi paariks päevaks maha. Aga kogu maa segipaisatus oleks vaevalt olnud hullem, kui see lumi oleks olnud meetri kõrgune ja jäänud maha nädalateks, nagu see juhtus tänavu. Ei leidu ainsatki lumesahka, hädavaevalt juhtud nägema mõnd lumelabidat, mis asub tegevusse, et vabastada tänavaid; selle asemel tuli eraldatud küladele kahe tunni kaugusel Londonist toiduaineid loopida lennukeilt. Hullem veel kui lumi on pakane, sest see tekitab veel rohkem kahju. Kõik veejuhtmed Inglismaal on ilma iga kaitseta külma vastu väljaspool majaseina, nad suunduvad tavalisti katusealusesse tanki, mis eriti armastab külmuda; nirisemine lõhkenud torudest moodustab tähtsa osa inglise kevadmuusikast. Siis kutsutakse plekisepp, ja plekisepp poie asjata tähtsaim kuju inglise naljalehtedes, nagu mujal on seda ämm. Ta ei tule kunagi, kui teda vajatakse, ta parandustööd kestavad kaua, tekitavad pööraselt palju müstust, maksavad palju ja neist on harva kasu. Inglise käsitöeline! Rääkige mõne inglise majaomanikuga, siis saate ettekujutuse tema oskamatusest, tema ebapraktilisest tööviisist, kuigi need mehed on muidu päris toredad. Siis te enam nii väga ei imestu, et nii paljud

inglased üldse loobuvad hügieeni kergelt ühistatavatest õnnistustest ja et veel praegu otse Londoni külje all võib tihti näha lahtist kaevu ja petrooleumilampi, kuna paljudes köökides kohtame noid plahvatavaid rootsi priimuseid, mida peale idamaade tänapäeval tarvitavad ainult uurijad polaarekspeditsioonidel. Või vaadake kord, kuidas mõni inglise mehaanik asetab elektrijuhet. Siis mõistate, miks Inglismaal põleb nii palju vanu ilusaid maju, kuna kuski oli lühiühendus (ja polnud küllalt vett kustutamiseks).

Eri peatükki väärivad kummalisused maa voolutarvitamise ja vooluga varustamise alal, ja ometi kuulub nimelt inglastele tähtis ja kuulsusrikas osa elektri avastamisel ja rakendamisel. Paljude tõeliste või nõndanimetatud „ebapraktiliste sisseseedete“ puhul mängib siin otsustavat osa inglaste kuulus kinnipidamine vanadest harjumustest. Aga milline konservatism võiks vastutav olla kolmekümne kaheksa mitmesuguse eraühingu eest, kes näit. Londonit varustavad elektriga, nii et igale kodanikule, kes kolib ühest linnaosast teise, saage vaid paar tänavat edasi, võib juhtuda, et ta maksab uues korteris elektri kilovatt-tunnist kolm ja koguni viis korda rohkem kui seni, ja et peale selle kõik ta pirnid, triikraudad, keeduplaadid on äkki tarbetud — põhjusel, et siin valitseb hoopis teine voolutugevus. Ja maal, kuhu elektrivoolu-varustus näib hakkavat tungima alles praegu (enamjagu suurtest majadest toodab oma voolu ise väikese bensiinimootori abil, mis ühtlasi pumpab vett majja, kuna vaesem rahvastik lepib petrooleumi ja küünlaga), on vahed kohtade vahel veel suuremad, ja need vahed ei avaldu ainult voolutugevuses ja vooluhinnas, vaid ka sellistes kõigis teistes maailma maades standarditud üksikasjus, nagu seda on kontaktid ja lülitajad. Ja seadmete primitiivsus toob kaasa, et nad algusest saadik nõuavad tülikaid ja kulukaid reparatuure.

Sellised olemasoluraskused häirivad muidugi rohkem välismaalasi, inglane ise on kurnis rahulik. Ta istub oma kaminatule ees, mis teda eest küpsetab, aga ta selja jätab külma tõmbtuule kätte — ja siin tõmbab alati, sest ükski uks ega aken pole korralikult suletav, kahekordsed aknad on tundmatud — ja inglane on rahul. Ta kannatab küll reumatismi all võidetamatu rõskuse tõttu (sest ta

Ameeriklaste muuseumid.

Gustav Müllerson.

Veel 25 aastat tagasi oli raske ülevaadet saada Metropolitan-muuseumis. Ühe Rembrandt'i kõrval rippus Meissonnier' sõduripilt. Siis järgnes saale portselaniga, lõppeks, paljusid nurki seljataha jättes, saal piltidega, kus Ridolfo Ghirlandajot piirasid Vautier ja mingi Meyer. See on: vanad kogujad 50 aastat tagasi, kes annetasid oma aarded muuseumile, tavatsesid, õigustatud koguja- ja annetajauhkusega, oma annetusega liita tingimuse, et nende kogu teatava aja (50, 25 aastat) esineks muuseumis tervikuna, nii nagu see kogu oli olnud annetaja elupäevil, või nii, nagu praegu veel välja näevad suured osad Londoni Kensington-muuseumis. See vaade enam ei ole maksvusel, pole enam moes. Annetajad selliseid tingimusi enam ei sea. Metropolitan-muuseumi pildigalerii esimeses saalis, mis varem sisaldas Marquand-annetuse, ripub sellest annetusest veel vaid neli pilti, uemate üksikannetuste kõrval, nagu seda on näiteks Pierpont Morgani poolt annetatud Raffaeli madonna. Ülejäänud osa jaotati ülejäänud saalidele vastavalt sisulisele kokkukuuluvusele. Keskaegse

kunsti kogu, mille annetas toosama Morgan, on leidnud nii-ütelda omaette muuseumina koha eritiivas, samuti kui Altmani kogu oma tubaderidadega täis hiina portselani ja kahe saaliga, mis sisaldavad maalikunsti meistriteoseid kõigest aegadest ja maadest. Üldiselt aga on kogu suur muuseum korraldatud samade moodsate põhimõtete kohaselt, mis kehtivad ka teistes Ameerika muuseumides.

Kunstiteaduslikud õpingud, kirglikud, kuid rangeimas distsipliinis sooritatakse, mis käivad tihti käsikäes suure asjatundlikkuse ja tulemusriikka uurimistöoga, on tänapäeva Ameerika muuseumimehele endastmõistetavaks eelduseks. Dr. Valentiner Detroidis, sünd. 1880, väga menukas oma töös (viimastel aastatel on ta omandanud ühe täitsa tundmatu meistriteose Tizianilt ja teise Raffaelilt), on omal alal muutunud nagu mingiks mõõdupuuks. Ja arheoloogid, kes koguvad ameerika muuseumidele, nagu kadunud John Marshall, ja egiptoloogid ja assüroloogid ja Hiinatundjad, on kõik eriteadlased, kõrgesti hinnatavad õpetlased ja asjatundjad.

maja on ehitatud keldrita, ja hirmus õhukene, ilmamuutuse puhul niriseb vett mööda seinu alla) ja mitmesuguste seedimishaiguste all viletsa köögi tõttu (seedimishäired, indigestion, mis on igati seltskondlik teema, kui vaid ei tarvitata sõna „stomach“); inglane on ka valmis südamest kiruma ilma. Aga kui ta on õige inglane, siis põlgab ta keskkütet ebatervena, siis ei usalda ta teiste rahvaste peenemaid kokakunste, siis protesteerib ta kõrgpingejuhtmete vastu oma ümbruses, kuna need inetustavad maastikku. Kui tal aga kord meel hapuks läheb, siis reisib ta üle kanali ja kütab kuski Prantsusmaal või Hispaanias ettejuhtuvale hotellidirektorile põrgu palavaks, kui ta vann pole küllalt soe ja kui liha on pisut rohkem tulel olnud.

Välismaalane aga imestub; elab ta maal püsivamalt, siis ta hädaldab; hollandlane näeb ebapuhtust, ameeriklane puudulikku hügieeni, prantslane halba sööki ja põhjamaalane üldist mahajäetust. Ainult keegi ei taha siit lahkuda. Või tehakse seda väga harva. Sest sel ebapraktilisel Inglismaal on ka oma hea külg, mis peamiselt avaldub elu üldises vähenõudlikkuses ja lihtsuses. Isiklik otsekoheus, usaldatavus ja täpsus õitseb pimedates, kitsastes, räpastes city-büroodes, siin sooritatakse tehingud meeldivalt ja häireteta; kosutav viisakus ja abivalmus hõlbustab inimlikku suhtlemist just nimelt rasketel momentidel; ja elu inglise kodus, nii vanamoeline ja endassekoondunud kui see ka on, omab teatavat veetlevust, mille pärast tõesti maksab taluda mõningaid ebamugavusi.

Jutt sellest, et ameeriklased ikka jälle sisse kukuvad võltsingutega, on loomulikult mõttetu. Kuulus Dossena-pettus mõni aasta tagasi paljastati nimelt Ameerika poolt, ja arhailine kreeka marmorist Apollo, mille euroopa kunstikriitika, kui New York selle ostis, kuulutas võltsituks, igatahes ainult piltide põhjal ja mitte originaali tundes, on täpselt niisama ehtne kui Bostonis hoitav rooma Aphrodite-troon, mille keegi maailmakuulus euroopa õpetlane, igatahes ka ainult päevapildi põhjal, kuulutas samuti võltsituks. Täpselt niisama ehtne kui nood hämmastavad kolossaalkujud etruski sõduritest, mis leiti paarikümmend aastat tagasi Umbrias ja miliseid teisel üldse olemas ei ole, ja mille puhul võib vaielda ainult nende valmimisaja suhtes, kas see oli a. 495 e. Kr. või alles a. 479. a. e. Kr. Ka euroopa kogude hulgas leidub tuhande kaaskirja seas üks või teine, mis pole just eriti usutav.

Ameerika kunstiuurijad seisavad tingimata praeguse uurimise kõrgusel. Kõikjal uuritakse tõsiselt, kõigil aladel. Harvard-ülikoolis Cambridge'is Bostoni lähedal leidub uurimisinstituut saksa kunsti jaoks, väga hea Germanic-muuseumiga, mis sisaldab saksa maale originaalides ja saksa plastika meistriteoseid jäljendeis. Ja Hispanic-Society New Yorgis, asutatud Huntingtoni poolt, tohutu hoone kogude, biblioteekide, arhiivi, töösaalide ja loengusaalidega, on üldse maailma suurim ja tähtsaim instituut hispaania kultuuri alal, alates kelti-ibeerlastega läbi kõigi kultuuride kuni tänapäevani; pool tosinat Greco'sid, Velasquez'e ja Goya'sid ripub seal, halvasti raamitud ja viletsalt valgustatud, kui „dokumendid“. Aga nende maade kultuurid, mis kunagi kuulusid hispaanlastele ja portugallastele, on kõigi oma toodetega esindatud ilusaimas külluses: vana-ameerika, maya, atsteegi, inka jne.

Noorus on muuseumiasjanduses mõnikord koguni edemus. Kui euroopa muuseumid sageli kannavad kaasas üleliigset pallastit endistest aegadest, millest nad veel pole vabanenud või ei suuda end vabastada, siis on ameerika kogud sellisest oma hingamisruumi än-

gistusest üldiselt täitsa vabad. Muuseumid Philadelphias, Clevelandis ja Detroitis pole veel 25 aastatki vanad. Nad võisid koguda, mis nad tahtsid, ja kuidas nad tahtsid. Noortena, seistes koloniaalpinnal, mida polnud rikkunud ei haridus ega väärharidus, seistes keset vähemalt väga haridusejanulist rahvastikku, nägid nad oma ülesannet selles, kuidas kasvatada seda rahvast kunstile ja siis kunsti kaudu. Mingi Mauritshuis, asetatuna kuhugi Ohio või Illinoisi linnas, peaks jääma ilma mõjuta. Ameeriklased, kes on harjunud mõtlema maailmamöödetes, nõuavad suuri seoseid. Ameerika mööblid 17. ja 18. sajandist, sinna juurde hõbedat ja tikandeid, ja enne seda, Vana-Ameerika, mitte ainult Lõuna-Ameerikast, vaid ka Põhja-Ameerika indiaanlastelt — see on „kohalik“. Igas muuseumis leidub „Hiina“, mitte ainult Chicagol ta oivaliste kogudega pole rohkem ja paremat Hiinat kui Euroopal ja Hiinal enesel tänapäeval; ja peale selle igatsevad nad Euroopa keskaega, ja kui Clevelandi muuseum ostis mõned asjad gvelfi aaretest, siis polnud see ainult tühine tuju, mitte ka algus värskest loodavale osakonnale. Vaid nn. romaani kunsti väga tähtsa kogu kroonimine. Väliselt on mõned muuseumihooned vanakreekalised, peamiselt joonia stiilis. Sees aga leitakse siis, „klassikalise kunsti“ tiivas, väga suurejoonelisi kreeka skulptuure ja vaase ja, kui vaatajal on õnne, nagu New Yorgis, mõned parimad hilishelleeni seinamaalid Boscoreal, freskid, millest pool leidub Napolis.

Nii on ameerika muuseumidel ikka kõik ja ikka kõigest midagi ühe katuse all, etrusklasi ja Houdon, rokokoo-magamistuba Veneetsia Palazzo Sagredost ja Roger van der Weyden, vanainglise mööblid ja Botticelli maalid, Crannach ja Edgar Degas. Aga see ei häiri. Esemel on nii kunstiteaduslikult ja ka kunstipäraselt esitatud, nii selgesti liigitatud ja nii arusaadavalt pealkirjastatud, et ükski ei satu segadusse.

Ja kui mõni asjatundja meevab terveid osakondi, kuna näiteks puuduvad varajased madalmaalased, siis peavad erakogujad oma kogudega appi astuma.

Austraalia idaranniku vaatamisväärsusi.

Kõrged kaljud, kauged vaated ja varjulised lehtlad. — Austraalia lahendas oma „haide-probleemi“. — Uusi mugavusi nädalalõpuveetmiseks linlasele.

Austraalia idakallas on mägine ja põlluharimiseks vähe kõlvuline. Lausmaa algab alles sisemaal, kui suunduda Sydneyst sada või rohkem miili lääne-suunas (1 miil = 851 süllda).

Inimesele, kes vahetumalt elab idarannikul, selle looduslik ilu ei torka silma eeskätt vaid sellepärast, et inimele on selle iluga harjunud. Eriti hindavad siinseid loodusevõlulusid — vähemalt algul — aga need, kes tulevad siia kuskilt lausmaalt ja steppidest. Juba umb. 60 miili Sydneyst lõuna suunas leidub eriliselt kauneid maakohti Bull's Passi linnakese ümbruses merekaldal. Linn, umb. 5000 elanikuga, asetseb otse kalda ääres, tema kohal aga tõuseb peagu püstloodis järsk, 1500 jala kõrgune kaljuserv. Ja vaade ülalt linnale on suurepärane, justkui lennukilt. Üles kaljuäärele on üks Sydney elukindlustusselts püstitanud terasbarjääri ja kinnitanud sellele kirja, mis lausub, et teispoole seda rõdu ootab igaüht kindel surm allakukkumisel. Aga alla viib samast ka väga luuleline keerdtee, mida palistavad palmid ja troopikalised väänkasvud sünnitavad mugavat viluvarju, luues kohati isegi hämarikku. Paljud linlased veedavadki nende puude all oma vaba aja, sest ka

meri on käepärast, kus on mõnus sekka käia suplemas. Bull's Passist aga edasi järgneb rannal terve rida muidki ilusaid linnakesi, suvilate ja pikkade liivrandadega.

Bull's Passist ainult mõni miil edasi asub näit. Port Kembla sadam. Siin leiduvad ka raua- ja söekaevandused ja -tööstused, mis on võrsunud niivõrd kiiresti, et osa töölisi korterite puudusel elab alles telkides. Kogu tööstus siingi on nüüd rakendatud sõjajumala teenistusse. Üksnes üks tehas Kemblas on täitmas terasplaatide tellimist 60.000 tonni suuruses, mille andis Inglise sõjaministeerium.

Port Kemblast edasi sõites jõuab rändaja veerikkasse kohta nimega Illavarra, Sydney eestlaste nimetuses aga „Hilja-Vara“. Siin on suur järv ja keset järve palju saarekesi ilusate suvilatega. Üle järve nurga pääseb turist mööda silda teisele kaldale, selle liivamägedesse, kus tuiskliiv, nagu kõrves, sünnitab kõrgeid mägesid.

„Hilja-Vara“ on parim koht suplemiseks, sest siin ei ole karta haisid, nagu otse Sydney all, Bondi supelrannas. Haide suhtes Austraalia ongi kardetavamaid mandreid kogu maakeral. Mäletan lugenud olevat, et küll ka näit.

laen-annetustega või annetustega juba oma elupäevil.

Muuseumitehniliselt pole ameerika kogud halvemad kui vastavad euroopa omad, nad on tihti isegi paremad. Ainult valgustusküsimus pole siin-seal hästi lahendatud, hoolimata tehnilistest leiutistest. Metropolitan-muuseumis lülitatakse isegi heledatel päevadel Rembrandti saalis kell kaks päeval kunstlik valgustus. Aga ei nähta nii ega ka teisiti, ja saalides heledate moodsate maalidega kaovad kunstliku päevavalguse

ajal kõik sinised toonid kõigis toredates Manet'des ja Monet'des. Valgus muuseumides näib esialgu olevat samasugune õnneasi kui akustika kontsertsaalides. Muidugi ei saa muuseumid läbi täitsa ilma elektrita. Metropolitan-muuseumis leidub vanaegiptuse hauakamber. Seda muidugi tuleb elektriga valgustada, sest muidu ei näe seal keegi tolle vana riigi toredaid reljeefe. Ja siis tekib küsimus, kuidas egiptlased neid nägid anno 2600 e. Kr.

Luuleline Austraalia maastik.
Hawkesbury jõgi New South Wales'is.

New Yorgis lehed alatasa toovad kõmutateid haide ilmumisest New Yorgi sadama vetesse, aga kui kord üks rahamees avalikult teatas, et ta annab 500 dollarit esimese, täiesti kindlaks tehtud juhtumi eest, mil hai mõnd newjorklast on kimbutanud, siis jäi see raha temal siiski välja andmata. Need meresügavuste gangsterid aga tegid suplemise Austraalia rannavetes niivõrd ohtlikuks, et valitsus palkas 20.000 naela eest kõik Austraalia suurima kalameesteühingu liikmed haidejahile Austraalia vetes. Tulemusena suplemine mererannas ongi juba muutunud rohkem ohutuks, ja kahjutuks tehtud „meretiigrite“ nahast valmistatakse häid naiste kingi ja käekotte. Hai liha sulatatakse õliks, soomused aga eksporditakse Hiinasse, kus elanikud neid tarvitavad maiusroana.

Haide oht oli austraallaste silmis võtnud juba tõesti suure ulatuse. Kurbade tagajärgedega kallaletungid ujujaile sagesid, ja kuigi neid juhtumeid polnud vahest nii palju kui kuskil mujal troopikavetes, tuli astuda samme vete pu-

hastamiseks nendest verejanulistest. Meremehed aga, kes on kaua sõitnud lõunasaarte vetes, teavad jutustada, et mõnes kohas on haisid niivõrd paksult, et nad haaravad sõudjalt mõla ja näriavad tükkideks nendele laevalaelt visatud tühjad pakk-kastid.

Seejuures on hail viisiks, et ta tavaliselt ei atakeeri näit. tuukrit, kes rahulikult kõnnib merepõhjas, küll aga on kohe huvitatud, kui näeb mõnd, eriti tõmmu või musta supleja keha, sest see näib temale meenutavat kala. Troopikavetes haid on eriti maiad pärlipüüdjatele merepõhjas. Tavaline kalapüük suurtes kalaparvedes neid ei huvita, kui aga mõni kala teiste seas näib juba varem haavatud olevat, siis on hai temal kohe kallal. „Verelõhn“ on see, mis neid näib tõmbavat ligi, ja see seletab ühtlasi, miks haipüügil parimaid tulemusi annab elava kala seadmine konksu otsa. Niipea kui vesi on kalaverest punane, on ka haid kohe kohal; nad võitlevad ja kisklevad omavahel, kuni saak on hävitatud. Samal põhjusel ka valas-kala näeb hais oma suurimat vaenlast

peale inimese. Sageli vaal eelistab pigem visata end kaldale kuivale kui lasta end kista tükkideks tagaajajal haideparvel.

Vaalahaid teiste hulgas ongi suuri, kuni 60 jalga pikad. Inimsööjatest hailiikidest on tuntuimad ja enim ohtlikud nn. tiiger-hai, valge hai ja „sinihari“. Eriti verejanuline on neist viimane.

Aga, nagu juba märkisin, ka Austraalia vetes on haide oht siiski juba vähenemas, ja seepärast ei tohiks mul olla põhjust peatuda pikemalt sellel, mida neist olen kuulnud. Oma praeguses kirjelduses mainin aga veel imekaunist *Burracorang'i* orgu, mis samuti asetseb Sydneyst vaid 60 miili kauguses. Juba eemalt, orule lähenemisel, tõuseb tee kogu aja ülespoole, kuni viimati jõuab kuristiku ääreni, mille nimetuseks on *Look-Out*. Siit avaneb oivaline vaade alla. Siin, ülalpool pilvi, on õhk selge ja hõre, siit näeb selge ilmaga all orupõhjas rohelisi põlde, maalilisi suvilaid ja keerlevat jõge nende vahel, ning siit viib alla, lookleb tasane asfalttee. Ja kui lõppeks jõuad alla orgu, kus $5\frac{1}{2}$ miili kaugusel *Look-Out'*ist asetseb jõekaldal kaks suurt võõrastemaja, siis kuidagi tundub, et ei tahakski asuda nende tubade nelja seina vahele, vaid sõidada veelgi edasi. Juba vaid miili kaugusel edasi avanebki silmale rohelisel murul otse jõe kaldal suur „telkide-asula“, kuhu autodega tulnud mitukümmend linlast on löönud üles oma olemise. Kui mõnel autol pole raadiot otse sisse ehitatud, siis auto omanikul ikkagi on kaasas kodune kastraadio, mille antenni kinnitab mõne puu otsa, et aga püsida ühenduses välismaailmaga siingi. Kaldaid varjavad leinapajud, nende vahel aga leidub suurepäraseid ujumis- ja õngitsemiskohti.

Kui viibisime *Burracorang'i* orus jõe kaldal, oli vesi jões paari meetri võrra madalam kallastest. Aga kui tuleb tubli sagar vihma, tõuseb vesi jões tavaliselt kuni viis meetrit üle oma keskmise seisuse, mida võis näha ka paberitükkidest ja heinakõrtest leinapajude latvades. Ja siis kolitakse kähku kõik telgid ajuti-

Kaunis vaade Austraalia rannikule.

Eemal paistab Thirroul'i linn.

selt kaldast eemale, kuni vesi paari tunni pärast jälle on alanenud.

Üheks põhjuseks, miks nii linlane kui ka farmer Austraalias hõlpsasti saab autoomanikuks ja võib koguda muudki, „mida rikub koi ja rooste“, on küll asjaolu, et vähemasti tänini, kuni erakordsete sõjaoludeni, kodanike maksustamine Austraalias on püsinud minimaalsel tasemel.

Näit. käsitööline, kelle aastasissetulekuks on keskmiselt 300 naela, ei maksa üldse mingeid makse. Seevastu äriettevõtte, mille puhaskasu aastast on näit. 100.000 naela, annab sellest maksudena riigile juba kuni 70 protsenti. Ka farmerite maksud on madalad. Nii maksab farmer, kellel väljamakstud maad on 80 aakrit (1 aaker = 50 ruutjalga vähem kui 890 ruutsülda) ja kanu 4000,

maamaksu 2½ naela ja muid makse ligi üheksa naela aastas.

Matkamiseks ka sõiduteed Austraalias on hästi korras. Kõik suuremad ühendusteed on asfalteeritud. Keskel neid jagab kaheks kollane, nelja tolli laiune joon, mis ütleb, et tuleb sõites hoida vaid tee ühel poolel; teekäänakutel, märgiks, et sõidukiirust tuleb vähendada, joon paisub poole laiemaks. Kurvide eel asuvad punasest klaasist kolmnurgad, mis juba eemalt säravad päikeses, öösiti aga helgivad autotulede säras. Eriliste hoiatusmärkidega motoristidele on varustatud koolide ümbrus. Sydneys on registreeritud autosid 300.000, ja pühapäeviti on liiklemine maanteedel linna ümbruses väga elav. Sõidukiiruse ülemäär nii mõneski teedosas puudub üldse, aga kui liiklemisõnnetuses mõni kodanik on sõidetud surnuks, siis karistuseks selle eest võib saada kuni 15 aastat sunnitööd. Suurele sõidukiirusele vaatamata on siin autoõnnetusi vähem kui mõneski Euroopa riigis; ainult Austraalia reisilennukid nähtavasti on Euroopa omadest veel mõnevõrra nõrgemad, kuna nende allakukkumistest küllalt tihti leidub ajalehtedes teateid.

Maapinnal suurte, koguni ameerikalike kiiruste saavutamiseks Austraalias, nagu tähendasin, aitab suuresti kaasa ka sinne äärmiselt moodsalt arendatud teedevõrk. Iga aastaga, uute meetodite tarvitusele võtmise tõttu, vähenevad ka heade teede ehitamise kulud. Asfalteerimisel võib siinses kuivas kliimas vähendada asfaltkihti eriti õhukeseks, kusjuures ta siiski jääb veekindlaks. On ennustajaid, kes ütlevad, et mõne aja pärast teede ehitus ja nende parandamine on arenenud juba niikaugele, et uus, õhuke pind „värvitakse“ teele peale ja on kuiv ning sõidukõlvuline juba tund hiljem.

Aga kui ikkagi tunnistada, et inimese peamiseks ülesandeks ka moodsal ajastul pole mitte üksnes suurte kauguste ületamine võimalikult kiiresti, siis ka Austraalia kohta võib üldiselt tähendada, et siin mandril leidub kasutamisel mitmeid, ja vägagi omapäraseid edasiliikumise vahendeid, mis on palju

aeglasemad autost või lennukist. Sisemaal võib rändur kohata koormakandjaid kaameleid, eesleid ja isegi elevante külluses. — Inimene ka siia asudes ei unustanud endaga kaasa toomast neid loomi, kellega ta oli harjunud oma vanas kodus. Üksnes hobustekasvatusele pole Austraalia üldiselt kuiv ja sageli otse veepõuane kliima küllalt soodus, ning farmer siin eelistab „ajada läbi“ traktorite ja autoga.

Minu käesolevate ridade otstarve aga oleks täidetud peamiselt siiski vaid sellega, kui olen suutnud mõnevõrragi kirjeldada ja alla kriipsutada seda looduse ilu, mida loodusearmastaja silm võib leida siin „tuuel“, viiendal, viimasesena avastatud mandril. Eriti kaugele Austraalia sisemaale ma pole saanud, kuid olen kuulnud korduvalt, et suurte maa-alade kuivusele vaatamata ka seal leidub küllaldaselt omapärast maastikuvõlu. See aga, mida olen näinud ja mida tean isiklikest kogemustest, on Austraalia idaranniku maastik. Ja selle põhjal võin kinnitada julgesti, et kõik eurooplaste oletused ja ettekujutus, nagu oleks Austraalia maastik üldiselt kurb ja mannetu, on küll vaid teadmatusest tingitud. Olen siin kõnelnud inimestega, kes on rännanud mitmes teises maailmaosas, kuid nende arvamiselt nimelt Austraalia idaranniku maastikud on kaunimad ja mitmekesisemad kõigist mujal nähtuist.

See on ka mõistetav, kuna kliima siin vaheldub parajast kuni troopiliseni, ja seepärast siinsed metsad, mida paljudes kohtades veel pole ulatunud reostama inimkultuur, on oma lopsaka ja rikkaliku taimekasvu poolest eriti maalilised. Neis leidub kõrgeid kummipuid, tammesid, seedreid, palme, suuri sõnajalgu, neid veidraid, suuri rohtpuid, mida kohapeal nimetatakse „blackboys“ ja „blackgirls“, ja veel musttuhandeid muid taimi. Järvede pind neis džunglites kannab eksootiliste veelillede roosasid või vahakarva suuri õisi, ning siingi, — kui suunduda džunglist välja lagendikele, näeb silm nisuvälju, mille kuldkollane otsatu meri on vähemasti sama kaunis kui on ülesharitud

Eestlasi Burracorangi orus Austraalias.

Istuvad supelsillal vasakult esimene A. Nortots, kolmas pr. A. Nortots ja tema seljataga O. Nortots.

tasandikud mujalgi maailmaosades. Ainult taevas siinsete päikeses küpsevate nisuväljade kohal näib olevat veelgi selgem ja sügavsinine lõpmatuseni. Isegi farmide plekk-katused üldpildis, heledas päikesesäras ei riiva silma, nagu küll võiks oodata.

Ja kui siis lagendikelt ja mägedelt taanduda tagasi Sydneysse, siis alles tajud veelgi enam veendunult, miks seda linna hüütakse nimelt „nooruse ja lõbustuste linnaks“. Sest siingi, — kuigi võiks arvata vastupidist, — ei oota ees Euroopa suurlinnade kramplikult kokkusurutud oleku tunne, — tema õhk on samaselt vaba ja kerge hingamiseks nagu eemal maal. Tema elanikud nähtavasti nimelt selletõttu ongi oma päevakavad korraldanud pisut teisiti kui mujal suurlinnades. — Veel kaua pärast töötundisid, kuni sügavale öhe, võib näha Sydney noori poisse ja tüdrukuid veetmas aega tennisemänguga või suplemas mererandadel, — neil jätkub selleks hoogu ja elurõõmu. Öises kaarlampide valgustuses, karges selges

õhus, linna tumedad kivimürakad nähtuvad eriti reljeefseina, kaunitena omapäraselt.

Agaga ma ei mõtle seekord hakata pikemalt kirjeldama ega ka ülistama Sydneyd ennast, — jäägu see vahest mõneks teiseks korraks. Piirdun vaid kinnitusega, et Sydneygi, kuuludes Austraalia idaranniku üldpilti, ei saa olla teissuguse õhustiku ega üldmuljega kui on kogu idarannik ise. Kasvagu Sydney veelgi kümnekordselt, — tema õhk jääb osoonirikaks juba üksnes läheduses asuva mere ja ka selle tõttu, et veel niipea ei kao suured, loodusvärsked metsad Sydney tagamaailt, eeskätt aga tema tohutu rahvuspark Taronga.

Inimene võib tunda igatsust oma vana kodumaa järele, — ta võib olla hoopis värvipime või tulvil eelarvamusi, kuid need ei tohi teda takistada tunnustamast ilu seal, kuhu loodus on seda puistanud eriti ohtrasti. Ja üks neid piirkondi — ilmtingimata ja kindlasti — on Austraalia idarannik.

Ringvaateid välismaalt.

Maailma rikkaim asuma.

Hollandi India rikkused ja tulevikuväljavaated.

Milline on maailma rikkaim maa?

Vanasti piibli ajal peeti selleks muinasjutulist Ofiiri — saladuslikku kullamaad, kust kuningas Salomon tõi oma kulla.

Keskajal keskendus rikkaima maa mõiste salapärase India ümber, mida mindi otsima kaugetes retkedes — ja avastati Ameerika. Nüüd jäi tükiks ajaks see rikkaim maa troonile — kuni jõuti paljaks röövida kõik vanamehiklaste ja inkade lossid ning templid.

Hiljem — hiljem on pretendeerinud rikkaima maa nimele terve rida maailmanurki: teemantide, kalliskivide ja lugematute losside varakambrite India, lumine ja surmahinguslik kullamaa Alaska, janune, kuid kullarikas Austraalia, teemantide-väljadega Lõuna-Aafrika, raua-, söe- ja kullarikas Ameerika, õnneküttide ja sunnitööliste maa Siber ja mõned teised.

Kuid praegusel ajal, kus mõnel maal kullarohkus kipub kujunema päris rahvamajanduslikuks paheks ning teemantide ja muude kalliskividesära kipuvad lämmastama nafta hais ning rauamaagitolm — nüüd ühinevad peagu kõigi majandusmeeste arvamisest punktis, et maailma rikkaimaks maaks tuleb lugeda Ida-Indiat, mis on jagatud Briti impeeriumi ja Hollandi kuningriigi vahel, kusjuures lõviosa sellest kuulub 8,5 miljoni elanikuga väikeriigile Hollandile. Ning selles „lõviosas“ elab kuni 65 miljonit inimest...

Tolle Issandast õnnistatud maailmanurga rikkus ei seisa aga ta inimesterohkuses, vaid tõsiasi, et Hollandi India on otse üle ajamas kõigist toorainetest. Toorainetest, mille omanike pärast peetakse nüüdisajal määratud sõdu ja mille omanike tänapäeval on suuremaks rikkuseks kui rikkalikumadki kullaväljad.

Esmajärguliste toorainete rohkuse poolest ei suuda Hollandi India võistelda ükski teine maa maailmas. Isegi mitte Ühendriigid. Suudaks seda ehk ainult terve Põhja- ja Lõuna-Ameerika manner kokku — kuid see on ju jagatud 25 riigi vahel ega moodusta seepärast ka geograafiliselt sellist tervikut kui Hollandi India saarestik.

Mis ime siis, et just viimasel ajal, kus maailma asjad kipuvad minema põhjalikult segamini ning sõja tõttu Euroopa on jälle järjekordselt kaotamas maailmas oma mõjuvõimu — mis ime siis, et sellele rikkale asumaale on juba tekkimas ihaldavaid kosilasi, kes nii väga hea meelega haaraksid Hollandi India enda kaissu. Kasvõi ajutiseltki. Ning mis ime siis, et Holland on hakanud endale ehitama määratud sõjalaevastikku, mis paneb riigikassale hiiglaslikke

koormatusi: sellise maa pärast tasub selliseid kulusid teha!

Et saada vähegi ettekujutust, mida endast kujutab majanduslikult, poliitiliselt ja geograafiliselt too ihaldatav rikkuste maa, selleks veidi kuiva loetelu: Hollandi India koosneb umbes 50.000 saarest. Tähtsamad ja suuremad nende hulgas on Jaava (kus elab 42 miljonit inimest ja mis annab 75 protsenti kogu asumaa saadustest), Sumatra, Celebes, Borneo, Uus-Guinea läänepoolne osa, Timor. Kokku kuulub siin Hollandile 1.900.000 rkm viljarikkaimat ja maapõuevarandustest ülirohket ekvatoriaalset maad, kusjuures Hollandi enda pindala on ainult 34.000 rkm. Seega ületab Hollandi India oma emamaa pindalalt ligi 56-kordselt. Siin on paar tosinat tegevat ja mitukümmend kustunud vulkaani, Alpidest kõrgemaid igavese lumega kaetud mäetippe, surmavalt kuumniiskeid palavikupesasid troopikasoid, mangrovemetsi, kuivi kõrgeid kiltmaid, mäeahelikest piiratud laiu maa-alasid, mis vaid ootavad inimest ja kuhu pole veel saanud eurooplase jalga. Siin on sadade kilomeetrite ulatuses džungleid, kus jalutavad metsikud elevandid, hiilivad tiigrid, latsutavad maailma suurimad maod ning luuravad krokodillid. Uus-Guinea kõrgsteppides aga hüplevad kangurud ja karjuvad kannelsabad, kuna valge inimese olemasolust ebateadlikud inimsööjad peavad jahti üksteisele. Saarte sisemäestikes elutseb kääbusrahvaid, kelle pikimgi mees ulatub eurooplase võoni. Džunglites pesitseb veidraid inimsööjaid, kes oma külad ehitavad puude otsa. 60-miljonilise rahvamassi aga moodustavad malaiilased — vaikne, kunstimeelne ja allaheitlik inimtüüp, keda hollandlased on õpetanud töötama ka ilma sunduseta, kuid kes vahest meeltesegaduses kipuvad veriselt amokki jooksuma. Malaiilased — nii imelik kui see kauguse tõttu ka tundub — on 95-protsendilisel muhameedlased ning moodustavad juba aastakümneid tulukama palverändajate kontigendi Mekkas. Palverännakute korraldamiseks on hollandlased eriti asutanud mitu laevaseltsi ja neil pole eales karta pankrotti jäämist...

Siin on moodsaid euroopalikke suurlinnu — Bataavia (500.000 el.), Surabaja (300.000), Džokšakarta j. t. — kus on maailma moodsaimad kanalisatsioonid ja parim tervishoiukorraldus. Aga väikseimgi euroopalik malaiilaste linnake on hollandlikult puhas ning risti-rästi läbistatud hollandlikest kanaleist. Ja siia-sinna on püstitatud ka keset džungleid künnakaile Hollandi tuuleveskid.

Asumaa majanduses on esikohal põllu-, ei, taimekasvatuse. 130.000-rkm Jaava, niipalju kui seda ei kata tulemäed ja laavaväljad, kujutab tegelikult endast maailma suurimat ning rikkaimat istandust ja 1/3 saarest elab üle 500 inimese ruutkilomeetril. Kasvatatakse siin ja

eksporditakse riisi, suhkrupilliroogu, kohvi, puuvilla, tubakat, teed, kautšukki, hiinapuu koort, kakaod, vürtse (pipart), moone, kookos- ja õlipalme, džuuti ja palju muud. Ürgmetsades kasvavad kalleimad puusordid: sandli-, eeben-, raud- ja tiikpuud. Leivapuud ja maailma maitsvaimat puuvilja, mangustiine, tootvad puud kasvavad rannikul kellegi hoolitsemata.

Agaga veelgi ihaldatavamad kui kautšuk või puuvill on ehk paljudelegi kadestajatele Hollandi India maapõuevarad. Borneol, Jaaval ja Celebesel on avastatud suured petrooleumiväljad ja juba praegu on need kasutamisel seevõrra, et neist jatkuks kogu Jaapani tööstusele, autodele, armeele ja laevastikule! Agaga määratud maa-alad Celebesel, Sumatral ja eriti Uus-Guineal on veel peagu täiesti järele uurimata — seal võib maarüpes olla naftat veel rohkemgi. Kuid edasi: Hollandi India on suurimad inglismaa tootjaid ning võiks selle toodangu tõsta mitmekordseks. Samuti on lugu kivisõega. Ning alles hiljuti avastati siin ka vasmaake ja isegi rauda. Agaga Borneol on ka kullavälju, samuti Celebesel, kuna Uus-Guinea sisemaa rikkalikud kullaleiud ähvardavad esile kutsuda uue kullapalaviku. Teemante on see maa eksportinud alati ning on suuteline seda tegema veel suuremal määral. Siis agaga veel: mangaan, jood, väävelmaapõues, pärlid ja pärlmutter arhipelaagi lugematutes lahtedes. Ning mida üksnes maksavad siinsed kallid vürtsid, nagu muskaat, vürtsnelgid, pipar.

Suurimaks ja ahvatlevamaks rikkuseks mõne ihaldaja silmis on agaga Hollandi India — välja arvatud Jaava — saarte neitsilikkus ja pinnase ning kliima sigitavus: see maa on võimeline toitma üle 300 miljoni inimese, kui kultiveerida kõik ta džunglite ja padrikute all seisvad orud, tasandikud, küngastikud. Ning kui kohapealses tööstuses võtta ümbertöötamisele ka siinsed maapõue varad, siis jatkuks ruumi veel 100 miljonile!

Ning seda rikkast maad valitseb ja kasutab väike Holland. Asumaa on jagatud omavalitsuslikeks provintsideks, omavalitsuseta kubermangudeks ja pärismaalaste riikideks (256 (!) riiki täielise ja 16 osalise seadusandlusega). 1906. aastast alates valitseb maal koolisundus ja seetõttu on malailased praegu 75-protsendiliselt kirjaoskajad — kuid ei pea sellest kunstit just suurt lugu.

Maa kaitseks peab Holland praegu siin umbes 65.000-mehelist armeed ja kaunis suurt sõjalaevastikku.

„Päevaleht“.

Pildikesi Hammondville'ist Austraalias.

Vähem kui 25 miili Sydneyst asub Liverpooli külje all Hammondville'i asundus kui elav ja üha kasvav monument oma loojale õpetajale R. B. S. Hammond'ile.

Õpetaja Hammond, kes oli oma filantroopilise aktiivsuse poolest tuntud kogu Austraalias

ja lisaks sellele veel karskusliikumise välja paistvamaid kujusid, nägi neid raskusi, milliseid töi kaasa ülemaailmne majanduskriis ka siin, Austraalias.

Tema oli üks neist vähestest, kes kunagi ei uskunud, et elus on olemas kutselisi töötatöölisi, vaid väitis, et peame andma inimestele elueesmärgi, midagi, mille eest võidelda, kannatada ja võita.

Ühe Sydney ärimehel poolt kingiti õpetajale üle saja-aakriline maatükk, mis tükeldati aakri-suurusteks lapikesteks. Iga krundi peale püstitati väike nägus majake.

Kui õpetaja Hammond oma kava tutvustas, siis poliitikud, ökonomistid ja ühiskondliku hoolekande tegelased muigasid heatahtlikult. Tema unistus oli — luua asundus, kus inimesed võiksid elu uuesti alustada.

Asunduse krundi ja elamu saamise tingimusteks olid kolm punkti: 1) Soovija pidi olema töötatööliline; 2) tal pidi vähemalt kolm last olema ja 3) tema pidi kas ilma peavarjuta olema või üüri mittemaksmise tõttu kohtu korras väljatõstmist ootajate nimekirja kuuluma. Poolteisemiljonilises linnas oli tol korral sadu perekondi, kes nende nõuetele vastasid.

Nüüd, seitse aastat hiljem, külastades Hammondville'i asundust, kus kihab elu kui mesilasteperes, kus sajad noored kodanikud punetavate põskedega vabas õhus jooksevad, kus juba paljud esialgsed elamud on pere kasvades asendatud suurematega, peame au andma mehele, kellel ei kadunud usk neisse, keda elu oli ajutiselt alla surunud. Nüüd on üks esimestest asunikudest Hammondville'is kaupluse omanik, üks peab pagariäri, ühel on jäätööstus ja viieteistkümmel perekonnal on omad mootorsõidukid.

Selle võltsimatu rõõmu- ja uhkustundega, mida omame ainult siis, kui ise oleme midagi loonud, kutsutakse külaline majja ja näidatakse senise töö tulemusi. Kuus Hammondville'i maja on juba välja makstud ja tänavu aasta vältel tasutakse viimased osamaksud ka enamusel teistel. Esimesed kolm kuud sai asunik krundi ja maja üürivabana, siis hakkas ta maksma 5/— nädalas (umbes 3.50 kr.) esimese kolme aasta jooksul ja 7.6 nädalas järgneva nelja aasta jooksul. Seitsme aasta jooksul olles maksnud £ 117 ilma protsentideta, sai asunik maa ja maja pärisomanikuks. Üks asunistest, kes katsetas angoora jänestega, omab nüüd 110 jänest, keda neli korda aastas niites ta saab igakord veerand naela villa, mille hind on praegu 20/— nael.

Ühe teise noore asuniku taimelava varustab nüüd mitmeid linna ärisid taimedega. Hammondville'i 280 kooliskäiva lapse jaoks ehitati riigi poolt koolimaja, kus kuus õpetajat agarasti tegevuses on noori kodanikke kasvatades ja juhtides. Üks asjaolu, mis tähelepanu äratav, on see omavaheline vahekord elanike keskel selles väikeses asunduses. See side, mis neid ühendab, on mugav, sest nemad kõik on näinud elu mustemat palet ja siin, alustades uut elu

Eestlasi Lõuna-Aafrikas.

Esimeses reas vasakult: Richard Lätti, Georg Leies ja Arnold Lätti. Teises reas: prl. A. Terri, pr. E. Terri, prd. Leies ja Vilberg, ja hr. Vilberg oma pojaga.

oma peremeestena, kasvab neis uuesti usk, et elus on valgust ja päikesepaistat.

Kus meie ka ei elaks või viibiks, alati näeme paratamatult elu teravaid kontraste, sellepärast ei saa meie ka mööduda säärastest katsetest elu sügavamate varjude pehendamiseks, ilma et see meiski ärataks sooja ja hubast tunnet ning arusaamist sellest, et materiaalsed väärtused ei ole elu tõelised väärtused, vaid tahe üksteist mõista ja toetada on ühiskonna väärtuslikemaid aardeid.

L. A. N.

KIRI LÕUNA-AAFRIKAST.

Port Elisabethi eestlasi külastamas.

Meile kirjutab oma elust ja muljetest Lõuna-Aafrikas Georg Leies:

„Käisin Port Elisabethi eestlasi külastamas s. a. jaanuaris. Veetsin P. Elisabethis, mis on minu asukohast üle tuhande kilomeetri eemal, kogu jaanuari. Sai palju päevitada ja meres supelda. Kuna olin kolm aastat mägedes elanud, mõjusid merevesi ja -õhk eriti karastavalt. Ka P. Elisabethi eestlased olid niivõrd meeldivad ja külalislahked, et kuu möödus lennates. Võtsin osa ühistest väljasõitudest mereranda, kalastamisretkedest sisemaa järvedele, meresõitudest P. Elisabethi eestlase hr. Vilbergi mootorpaadil jne.

Port Elisabethi vaatamisväärsustest mainin kohaliku USA „General Motorsi“ autotehast, mis on ehitatud täiesti ameerikalikes mõõtudes ja milles töö käib täiesti ameerika süsteemis, kus kõik toimub automaatselt. Tehas valmistab Chevrolet- ja Buick-autosid, iga auto liigub vahetumalt lindil, ja iga tööline lindi ääres peab oma kruvi või muu osa kinnitamisel autole olema äärmiselt väle, sest samas kohe liigub kohale ka järgmine auto lindil. Te-

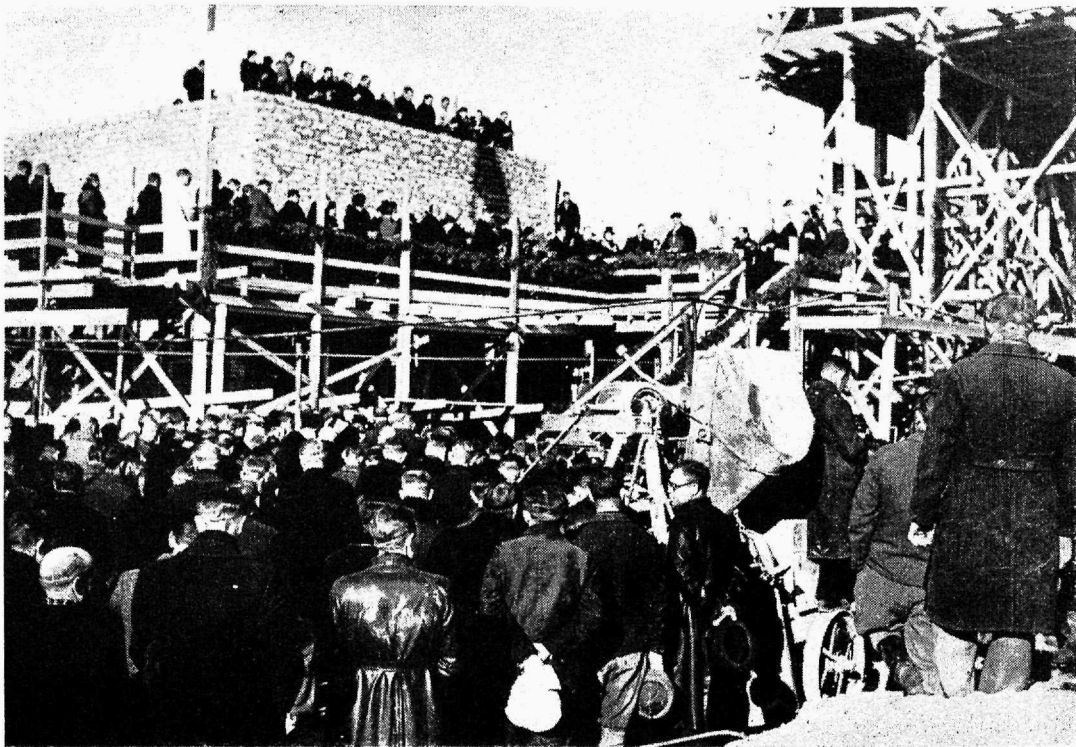
hases on tööl tuhande inimese ümber, iga auto valmistamiseks kulub aega vaid kuus minutit. Selline tappev kiirus aga muudab töölise vaid tehase orjaks. Isiklikult pooldan ja eelistan küll elu kas või kuskil mullaonnis ja kasvataksin endale kartuleid, selle asemel, et astuda tõhe niisugusesse tehasesse.

Lõuna-Aafrika end. Eesti aukonsul hr. Tammist lahkus siit 13. veebruaril, abielludes ühe kohaliku naiskodanikuga. Eelkõige siirdus ta koos noorikuga kohalikust sadamast Durbanist Venetsiasse, kust siis valitakse praegu hõlpsaim tee pääsemiseks Eestisse.“

JAKOB LUKATS TAHAB ORGANISEERIDA UUS-MEREMAAL VÕORASTELEGIONI.

Aucklandis, Uus-Meremaal, ilmuv „New Zealand Free Lance“ toob oma veergudel teate, et „vaese taluniku neljas poeg, karjane, Taga-Baikali esimese eesti sotsialistliku vabariigi president, rahvusvaheliselt kuulus teadlane ja maamõõtja, põgenik ja praegu joonestaja Wellingtoni ehitusosakonnas“ mag. J. Lukats kavatab Uus-Meremaal värvata võorlegioni, „võitluseks demokraatliku usutunnistuse eest ja rahvussotsialismi ning muude türanniliste süsteemide vastu“. Oma kava on J. Lukats esitanud ka Uus-Meremaa sõjaministrile F. Jones'ile, kes temale vastas, et praegu saadab Uus-Meremaa Euroopa sõjatandriale ainult Briti alamaid. Välismaalaste abi kasutatakse tarbekorral hiljem.

Sõnumile on lisatud ka J. Lukatsi pilt ja teade, et olles kohtu all olnud 17 korda, surma mõistetud kuus korda, ning 34 aastat tagasi olnud 22.000 vene kasaka juhiks, Jakob Lukats ka praegu on demokraat läbi ja läbi ning kõlbaks kujundama kavatsetavat võorlegioni.

Nurgakivipanek Maardu fosforiiditööstusele.

Ees kaevanduse töölisi kuulamas jumalateenistust. Tellinguil õpetaja, tema kõrval majandusminister Leo Sepp ja aukülalisi.

Kodumaa sõnumid.

Sõja kandumine Skandinaavia poolsaarele viimastel nädalatel lõi teatavaid takistusi kaugema maailma läbikäimiseks ka Eestile. Kuna aga Eestil läbikäimine püsib Rootsi, Soome, Nõukogude Liidu ja ka kõikide lõuna pool asuvate riikidega, siis ei saa kujunenud olukorda siiski kaugeltki nimetada isoleerimiseks. Jäälolude paranedes on ka Tallinna sadamasse mereteel jälle jõudnud rohkesti kaupu ja esmajärgulisi tarbeaineid lähematest riikidest, ning suuremates hulkades on tarvilikku lisa kodumaa majanduslike nõuete katmiseks hangitud ostudena ka Nõukogude Venest.

Erakorraliste aegade kiuste on maksimaalselt arendatud ka õhuühend-

du si. Lisaks Tallinn-Helsingi ja Tallinn-Stokholmi lennuliinidele algasid Eesti lennuseksi „Ago“ reisilennukid 7. mail korrapärast lennuühendust, kolm korda nädalas, ka Königsbergiga. On võimalik, et edaspidi hakkavad sel liinil lendama ka Saksa „Lufthansa“ lennukid. Uue lennuliini avamisega kujuneb Tallinn nüüd tähtsaimaks Põhja-Euroopa lennusõlmpunktiks, kuna siit hargnevad korrapärased lennuliinid Läti, Saksa, Soome ja Rootsi.

Nagu tähendas majandusminister L. Sepp oma kõnes Eesti-Nõuk. Vene kaubandustööstuskoja koosolekul Tallinnas, on Eesti kaubanduslik läbikäimine Nõuk. Venega esimesel poolaastal uue kaubandusleppe

sõlminemisest saadik, s. o. kuni 1. aprillini s. a., eelmise aastaga võrreldes kasvanud kolme kordseks. Kuue kuu kestel vahetatud kaupade väärtus oli 15 milj. krooni, 5 miljoni vastu aasta varem. Nõukogudesse on välja veetud peamiselt põllumajandussaadusi, vastu on saadud sütt, rauda, masinaid, suhkrut jne.

Sisseveo kokkuhoiu kavas on aga püütud pidurdada või ka hoopis lõpetada nii mõnegi vähemtähtsa kauba importi. Nii ei andnud majandusministeerium hiljuti luba uute partiide apelsinide sisseveoks, kuna õunte tagavarad kodumaal pole veel kaugeltki lõppenud. Sidrunite sisseveoks takistusi ei tehta.

Või väljavedu aprillis ulatus 10.195 tünnile eelmisel aastal samal ajavahemikul väljaveetud 19.801 tünni vastu, millest nähtub tagasimineku 9605 tünni ehk 48,5% võrra. Sellest tagasiminekuks vaid 30,5% langeb vähenemise arvele. Ülejäänud osas põhjustasid väljaveo vähenemist teised tegurid, nagu mereteo sulgumine jääraskestest tõttu, mille tagajärjel laoseis tõusis 6500 tünnile, piima ja koore väljaveo suurenemine, siseturu tarvituse osatähtsuse tõus jne. Kuu jooksul esitati võid väljaveo kontrolljaamale läbivaatamiseks 16.818 tünni eelm. aasta sama ajavahemiku 24.201 tünni vastu, mis näitab vähenemist 7383 tünni ehk 30,5% võrra. Kuna Nõuk. Liidu baaside varustamine võiga sünnib väljaspool kontrolljaamale esitatud koguseid, siis toodangu tegelik tagasimineku ei olegi nii suur kui see nähtub kontrolljaamale esitatud või kogusest.

Aasta algusest kuni 1. maini, seega 4 kuu kestes, on võid eksportitud 33.594,9 tünni eelmise aasta 68.452,5 tünni vastu. Seega ulatub tagasimineku või väljaveos aasta esimesel kolmandikul 50,9%-le. Kontrolljaamale on selle aja kestes võid esitatud küll märksa rohkem, kuid see ei ole kõik läinud välja, vaid on kulunud siseturu vajaduste katmiseks, erakordsete nõudmiste rahuldamiseks ja osalt ka on jäänud seisma lattu ootama mereveo vabanemist jääkattest.

Teistel piimasaaduste tootmisaladel püsib endine olukord.

*

Krediitasutuste inspeksiooni äsjased kokkuvõtted pankade arvete seisuga kohtu 1. apr. näitavad silmapaistvat hoiuste juurdevoolu kasvamist. Kuu jooksul on pankade hoiuarved suurenenud 3 miljoni krooni võrra, seda peamiselt tavaliste hoiusummade arvel. Kuna see ületab normaalse juurdekasvu ühe kuu jooksul, siis arvatakse, et meelte rahunedes raha tuleb jälle välja sukasärest.

1. aprillil oli pankadel hoiuseid kogusummas 120,6 milj. kr. Eelmisel kuul ulatus hoiuste arve 117,6 milj. kr-le. Aasta eest oli pankadel hoiuseid 133,5 miljonit kr., kahe aasta eest 113,6 milj. krooni.

*

Vabariigi president 3. maj „Riigi Teatajas“ kuulutas välja 5 milj. kroonise riigikaitse siselaenu teostamise seaduse. Siselaenu maksetakse intresse 5% aastas ja laen tasutakse 10 aasta jooksul võrdsetes osades, algusega 1942. aastast. Müügile lastakse siselaenu võlakirjad kursiga 100.

Kui vabatahtlikult ei kaeta mainitud summat, siis on neid võlakirju kohustatud ostma erapõhikirjade alusel töötavad riiklikud ettevõtted ja aruandvad ettevõtted kuni 4% ulatuses ettevõtete põhi-, aktsia-, osa-, tagavara- ja teiste analoogiliste kapitalide summast. Maa-konna- ja vallaomavalitsused ning linna vaestelastekohtud ja vallakohtud ning sotsiaalkindlustusasutused, välja arvatud haigekassad, on kohustatud ostma siselaenu vabariigi valitsuse poolt määratud ulatuses.

*

Nagu märkisime meie ajakirja eelmises numbris, rakendati Tallinnas väikekorterite üürhindade korraldamise seadus. See seadus haarab Tallinnas ümmarguselt 40.000 väikekorterit, missugusest arvust võib üür tulla alandamisele umbes 30.000 väikekorterit juures. Rõhuva enamuse majaomanike ja üürnike juures lahendatakse kõik küsimused sõbralikus vaimus kokkuleppe teel. Selleks aitavad

Kevad Kadri- orus.

Kevad tuleb visalt,
aga tuleb siiski!

kaasa ka majaomanike ja üürnikkude seltside vastavad bürood.

Kuna aga loomulikult tekkis ka mitmesuguseid arusaamatusi üksikute majaperemeeste ja üürnike vahel, mistõttu kohtute lahendada anti juba kuni 300 väljatõstmise protsessi, endise 25—30 niisuguse protsessi asemel kuus, siis sotsiaalministri soovil pandi kõik niisugused protsessid seisma üheks kuuks, kuni tüliküsimuste rahuliku lahendamiseni kokkuleppe teel.

*

Eesti eraametnikekoja poolt korraldatud ankeet ametnike büdžetiurimiseks on nüüd jõudnud lõpule ja tema läbitöötatud andmetest nähtub, et enamik ametnikke Eestis elab alla elatustaset. Oma isikliku elu eelarves eraametnikul tuleb tulude-kulude tasakaalu säilitamiseks teha kokkuhoidu vaid niisugustel aladel, kus kuidagi saab olla vähemõudlik, s. o. hariduse, kultuuri, kirjavahetuse, reisikulude, heategevuse, alkoholi ja tubaka arvel.

Alla kärbitud elatustaset elavaid eraametnikke on:

üheliikmelisi leibkondi	47,2%
kaheliikmelisi leibkondi	28,6%
kolmeliikmelisi leibkondi	41,5%
neljaliikmelisi leibkondi	48,2%

Järelikult, võttes tarbimiskulutusi isegi kärbitult, osutub eraametnike praegune palgatase liig madalaks.

Eraametnikkond on seni palgatõstmise probleemile võinud reageerida äärmise tagasihoidlikkusega ja püüdnud mõista raskusi, mis lasuvad ettevõtjaskonnal, kuid arvestades seda, et praegune olukord võib kauemini kesta ja et eraametnikkond, kui küllalt kaaluv osa tarbijaskonnast, võib saada veel tunduvamalt välja lülitatud tarbijateringist, tuleb eraametnikkonna majandusliku seisukorra selgitamist ja parandamist pidada õigustatuks.

*

Erakorraliselt tähtsa uue tööstusala juurdesoetamisega tuldi Eestis toime 27. aprillil, mil toimus pidulik nurgakivipanek Maardu fosforiiditööstusele Tallinna läheduses. — 1920. aastast saadik uuritud maakihid selles piirkonnas osutusid niivõrd rikkalikeks heast toorfosforiidist, et katsetel, mida tehti Saksas ja Inglismaal,

sellest saadi väga head superfosfaati. Nagu tähendas majandusmin. L. Sepp uuele tööstusele nurgakivi panekul, kujuneb tema toodanguvõime 370.000 kuni 400.000 tonni toorfosforiidini aastas. Sellest sisemaal tarvitatava superfosfaadi valmistamiseks kuluks vaid 30.000 kuni 40.000 tonni, muu kõik võib jääda väljaveoks. Lademete rikkus on umbes 13,5 milj. tonni, seega jätkub neid vähemalt 100 aastaks, ning osa naabermaalasid on alles läbi uurimata.

Lähemal ajal tuleb Maardus ehitamisele veel teine fosforiidivabrik. Lähema ja kaugema tuleviku kavas on superfosfaadi-, väävelhappevabrikud ja rida uusi fosforiidivabrikuid ka mujal Viru rannikul.

*

Eesti rahvusliku jõukomitee koosolekul 27. aprillil toodud aruannetest selgus, et Eesti elektrifitseerimine on seni arenenud kõigiti edukalt. Aruannetest selgus muu hulgas, et 1939. a. toodetud elektrienergia kogus oli 183 miljonit kWh eelmise aasta 154,7 milj. kWh vastu. Juurdekasv ulatub seega 18,3%-le. Mootorite alal töus koguvõimsus 8,8%, transformatorite alal 6%.

Aasta jooksul toodetud elektrienergiast langeb tööstustele 75%, millele järgneb valgustus ja majapidamine 12,2% ja liiklemine 2,1%.

Kõrgepingeliinide üldpikkus ulatub nüüd 946 km-le eelmise aasta 864 km vastu, näidates seega juurdekasvu 9,1%. Madalpingevõrgu kogupikkus on linnades 840 km, tööstustes 126 km, maal 450 km, kokku seega 1416 km, mis on eelmise aasta seisust suurem 12%. Eriti tugev on madalpingevõrgu laienemine maal, näidates juurdekasvu 18,7%, kuna linnades see ulatub vaid 8,8%. Talumajapidamiste varustamiseks elektriga on tegevuses 33 väiksemat elektrijaama ja suurjõujaamade poolt tegevusse rakendatud 89 transformatorjaama. — Elektriga varustatud talumajapidam. arvu võib hinnata 2000-le.

Muudest töödest, mis komitee on sooritanud, väärib mainimist kütte-

aineteturu olukorra selgitamine ja kivisöe asendamine kodumaise küttega. Aasta viimase nelja kuu jooksul suudeti asendada kodumaise kütteinena 10.000 tonni kivisütt. Selle asemele astus turbabrikett 3500 tonniga, turvas 2500 tonniga, põlevkivi 3000 tonniga ja puit 1000 tonniga. Pea-rõhk edaspidi asetatakse põlevkivile. On selgitatud, et lähemal ajal võib vüa üle põlevkivile tööstuskoldeid 70.000 tn tarvitusega.

*

Eesti teadlaste tööaasta tulemustest anti pikem ülevaade Eesti Tead. Akadeemia koosolekul 27. aprillil Tartus. 1939./40. a. tegevuse aruandest selgus, et akadeemia liikmed, kelledest enamik on Eesti kahe ülikooli õppejõud, on aasta kestel edukalt uurinud mitmesuguseid teadusalasid kodumaises rakenduses. Nende hulka kuuluvad näiteks asustusajaloolised, turbasoode, Eesti taimkatte, uute tervismuda leiukohtade, dermatoloogilised jne. uurimused. Akadeemia auliikmeks koosolekul valiti Eesti sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

*

Turismitulud on Eestile küllaltki tähtsaks valuutasaamise allikaks. Ainult möödunud aastal sõjalaoludest tingituna vähenesid turismitulud. (Turismist laekus 1938. aastal 4,2 milj. kr., 1939. a. 3,6 milj. kr.)

Missugused väljavaated on tänavu? Igatahes mitte head. Sõjakolde nihkumisega Skandinaaviasse peab peagu täiesti tõmbama kriipsu rootslastele, kes Eesti nelja tähtsaima suvituskoha väliskülastest moodustasid ligemale poole. Reisikaartide kaotamisega on vähe väljavaateid ka selleks, et Eestit külastavad ka sõja läbiteinud soomlased, kes Eesti kuurortides olid arvuliselt teisel kohal. Ning lätlaste ja sakslaste osatähtsus oli juba varemalt väga väike. Varemalt oli küll kord juttu sellest, nagu saadetakS Saksamaalt Eesti suvituskohadesse suuremal arvul sakslasi, kuid ka need kavatsused on vaibunud.

Suuri muudatusi on üle elanud ka Eesti siseained turismiolud. Esi-

Eesti Kunsti- aasta avamiselt.

Vabariigi president K. Päts ühes haridusministri professor P. Kogermani (paremal) ja ministriabi V. Pätsiga (vasakul) Kunstihoones vaatlemas kunstinäituse välja-panekuid.

teks avaldab tunduvat mõju see asjaolu, et kaks suuremat kuurorti — Haapsalu ja Kuressaare — on jäänud ajutiselt „rivist välja“. Teiseks see, et ühenduses ümberasumise aktsiooniga Saksa- maale on lahkunud enamik Eesti pansionipidajaid-sakslasi, kes moodustasid ligemale 70% üldarvust. Pole sugugi võimatu, et nii mõnigi pansion seetõttu likvideerub, ja kus pole söömisvõimalusi, seal pole pinda ka suvitajaile.

Nagu eeltoodust näha, tuleb Eesti tänavuses suvitushooajaks põhjapanev murrang. Kuurortide arvu vähenemine sunnib otsima uusi väljasõidu- ja suvituskohi, milleks muidugi on eeldusi. Teiseks sunnivad olud ka eestlasi asuma pansionide pidamisele, ja kolmandaks — kasvab ka kodumaiste turistide osatähtsus pansionipidajate silmis.

*

Vabariigi valitsuse otsusega kinnitati 15. apr. omakaitse sihtkapitali põhikiri. Uus sihtasutus algab nii rahaliste annetuste kui ka jäätmete kogumist, mida rahvamajandus võib kasutada. Saadud tulud lähevad kaitse- liidule relvade, eeskätt tankitõrje relvade soetamiseks. Kogumise peaarõhk pannakse jäätmete kogumisele, mis praegusel erakorralisel ajal on väga

tarviline nii rahvamajanduse kui ka riigikaitse seisukohalt.

Jäätmete all mõeldakse koguda:

Vana metallid: — raud, teras, malm, plekk, ka roostetunud, nagu vanad naelad, plekitükid, vikatid, pajad, vankripussid, masinate osad, vanad põllutööriistad, alumiinium, tina (pasta- tuubid ja pudelikapslid), tsink, babiit, pronks, valgevask, punane vask, kuld ja hõbe. Kaldsud: villane, poolvillane, linane, siits, džuu, linane võrk, takune riie jne. Paber: vanad ajalehed, ajakirjad, raamatud, koolivihud, pakkimis- paber, papilõiked, kartong; paberossi-, hülsi-, saapa-, šokolaadi-, kompveki- jne. karbid, kirjaümbrikud (ilma pitse- rita), kantselipaber, millel käsitsi ja masinal kirjutusi, jõupaber, paberist kotid, postkaardid — ühesõnaga kõik vana paber, mis ei ole määratud ega rikutud mõne õli või määrdega ja pole hallitanud. Peatingimuseks on, et paber peab olema kuiv. Kummi: siia kuuluvad ainult auto sise- ja väliskummid ning jalgratta sisekummid. Igasugune muu kummi, nagu vanad kalossid, saapad, vihmakuued jne., mis on seoses rüüdega, ei tasu enam ümbertöötamist.

Põhikirja kohaselt omakaitse siht- kapitali komitee koosseisu on palutud

ja kuuluvad praeguse kaitseliidu eelkäija „Omakaitsese“ organiseerija kontradmiraal J. Pitka, kaitseliidu ülem, veeteede talituse dir., raudteede talituse dir., maavanemad, linnapead ja linnavanemad, sõjamineisteriumi, majandusministeriumi ja mitmesuguste muude asutuste ja seltskondlike organisatsioonide esindajad, muuhulgas ka Välis-Eesti Ühingu esindaja.

*

Eestis möödunud kuul väljakuulutatud kunstiaasta on arenenud juba niikaugele, et 5. mail avati Pärnus esimene suurem rändnäitus, millest oma töödega võtavad osa 45 kunstnikku. Seejärele näitus külastab Viljandit, Rakveret ja Narvat. Mai algul haridusminister tegi teatavaks, et kunstiaasta patrooniks olemiseks on oma nõusoleku andnud vabariigi president K. Päts.

*

Vabariigi valitsuse otsusega 6. maist tunnistati vajalikuks Tallinnas Toompea mäe läbistava tunneli ehitamine, missugune on kasutatav ja arendatav nii ühendusteeks kui ka pommivarjendiks, ning pannakse selle teostamine teedeministeriumi ehitusosakonna peale. Eeltöödeks lubatakse kasutada rahvamajanduse elustamise fondist 10.000 kr.

Arvestades Tallinna tänavate-võrku ja tuleviku-kavatsusi Balti jaama ümberkorraldamisel, peetakse sobivaimaks Balti jaama esist väljakut ja Lühikesejala algkohta ühendada tunneliühenduskäiguga.

Tallinna kesklinna äriksentrumi ja Balti jaama ja selle rahvarikka tagamaa otsene ühendamine tunneliühendusteega läbi Toompea mäe annab ka võimsaid pommivarjendeid asutuste jaoks, mida võib vajaduse korral välja arendada suureks varjendite süsteemiks.

Vajalike ühenduskäikude, treppide, väljapääsude, drenaaži, vesivarustuse, elektrivalgustuse, klosettide, kanalisatsiooni jms. väljaehitamine tõstab üldehituskulu umbes 100.000 kroonile.

*

Jaani kiriku lammutamine Tallina Vabadusväljakult on pärast pikemat viivitamist otsustumas nüüd jaatavalt, kuna kiriku kogudusele antakse tarvitada Saksasse ümberasunud Tallinna sakslastest mahajäänud Niguliste ja Oleviste kirikutest üks. Selles mõttes on peaminister J. Uluotsal juba olnud läbirääkimisi koguduse juhatajusega.

*

Äsja valitud uue piiskopi J. Kõpu ametisse õnnistamine toimub 16. või 30. juunil, millise tseremoonia peab Rootsi peapiiskop dr. E. Eiden, ning milleks kutsutakse Tallinna ka Läti ja Soome piiskopid.

*

26. aprillil Briti valitsus määras Tallinna esimese täisvolilise saadiku, kuna varem oli selleks Briti saadik Riias. Esimeseks saadikuks on määratud senine Briti asjadeajaja Tallinnas W. H. Gallienne.

*

Põllutööministeriumis jõuti lõpule repatrieeritud sakslaste talumajapidamiste ülevõtmisega. Kuna kõiki talusid põllutööde hooaja kätejäudmisel ei suudeta uutele omanikele välja anda, siis on ministerium hoolitsenud selle eest, et nende talude põllud ei jääks külvamata. Ministerium on varunud seemet 3000 ha külvamiseks. Põllutööministeriumi poolt Saksa usaldusvalitsuselt ostuteel omandatud 147 majapidamisest on 15 mõisasüdan.

Kogusummas läheb sakslaste maadest põllutööministeriumi kaudu uute omanike kätte umbes 10.000 hektari. Enne edasimüümist rida suuremaid majapidamisi tükeldatakse.

Põllutööministerium võtab üle ka saklastele kuulunud 16 piiritusevabrikut, mis hiljem antakse kasutamiseks kartuliühingutele.

Eesti komisjoni, mis saabus Vilniusse, Leedus, et palgata Eesti talude jaoks põllutöölisi, töö edeneb õige jõudsalt. Iga päev registreeritakse keskmiselt 100—150 töölisi. Eesti komisjon kavatses Vilniuse maakonnast palgata üldse 5000 põllutöölisi. Leedu lehed

kirjutavad, et enamus palgatavatest töölistest olevat põgenikud, kes Vilniusse on sattunud sõja keerises. Seni olevat Eesti komisjonil palgatud juba üle 1000 töölise.

Palkamisel pannakse rõhku sellele, et palgatavad tunneksid põllutööd.

*

10. riikliku klassiloterii teise klassi loosimisel 30. apr. ja 3. mail Tallinnas läksid mõlemad suuremad võidud Tall. tööliste mängukollektiividele — peavõit 15.000 krooni A/S. Volta tehasesse 8 mehele, ja 7000 krooni raudtee veduritöökoja 11-liikmelisele kollektiivile. Ka kolmas suurem võit, 5000 kr., jäi Tallinna.

*

Kibedaid etteheiteid võõrapäraste nimedega Eesti avalikele tegelastele, kes veelgi ei raatsi oma nime eestistada, tehti nimede eestistamise liidu 3. üldkoosolekul Tallinnas 23. aprillil. Märgit, et 1935. a. alates on see rahvuslik liikumine üha süvenenud, mistõttu praegu 82% kõigist eestlastest kannab eestipärast perekonnanime. Toodi rohkesti näiteid, et võõrapäraste perekonnanimedega eestlaste kultuurlooming kirjutatakse sihilikult teiste rahvaste poolt nende eneste arvele. Paljud vanemad inimesed, kes seisavad ihe jalaga haua äärel, olevat nimede rahvapäraseks muutmisele vastu. Niisuguste manalasse varisenud eestlaste kalmuküngaste juures võivad seista tulevased põlved, kes näit. saksupärast nime nähes arvavad, et need jäid ümberasustamise aktsioonist maha ja nad maeti võõrastena eesti mulda.

Avaldati arvamist, et perekonnanimede rahvapäraseks muutmine peaks tehtama sunduslikuks või avaldama vähemalt survet võõrapäraste nimede kandjaile. Sunduslikkuse küsimust ei hääletatud. Arvati, et iga tõsise eestlase

kohus on jõuda moraalsele äratundmisele eestipärase nime väärtusest.

Oma nime eestistamisele mõtelgu ka iga võõrapärase nimega väliseestlane. Sobivalt valituna uus nimi kõlaks kaulilt ka muude rahvaste kõrvadele.

*

Eesti ringhäälingu vastavatest kokkuvõtetest selgub, et kooliraadiot Eestis praegu kuulab 60% koolidest, kusjuures õpilaspere osutab väga suurt huvi nendele määratud raadio-saadetele.

*

Kunstiaasta aupatrooni vabariigi presidendi K. Pätsi, sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri ja erakordselt suure hulga teiste külaliste juuresolekul avas peaminister prof. J. Uluots 11. mail Kunstihoones kujutava kunsti sihtkapitali valitsuse poolt korraldatud kunsti kevadnäituse. Kunstinäitust avades tegi peaminister ühtlasi teatavaks, et vabariigi president on oma annetustega toetanud kunstiaastat, mille eest peaminister presidenti tänas kunstiaasta presiidiumi nimel.

Kunstiaasta presiidiumile antud ümbrik sisaldas tšeki 20.000 kroonile. Lisaks presidendi käsutuses olevatest summadest saadud toetusele on kunstiaasta ülesannete täitmiseks oodata toetust veel teistelt asutistelt.

Pärast näituse avamist järgnes külaliste ringkäik näitusehoones. Teiste ostude kõrval ostis ka vabariigi president maale Puurmannilt, Jegorovilt, Gentalenilt, Süvalolt jt. Kuna väljapanekuid oli seekord rohkem kui kunagi varem ja ka külastajaid oli palju, oli näitusel juba tunda ruumipuudust.

Eesti kunstnikkonna pere on võrdlemisi suureks paisunud. Kujutavate kunstide alal on registreeritud kokku 207, kelledest maali alal on 62, skulptuuri alal 21, graafika alal 9 ja rakenduskunsti alal 115 kunstnikku.

Vabariigi aastapäevast osavõtjaid Rio de Janeiro.

Istuvad vasakult teine G. Sander, viies prd. Sjöstedt, L. Saukas ja A. Reigas. Seisavad postist paremale tagumises reas Joh. Lindberg ja E. Reigas ning ees konsul O. Sjöstedt ja Sao Paulo Eesti uus konsul Ferdinand Saukas.

Organiseeritud Välis-Eesti.

Rio de Janeiro eestlased jätkavad hõngsat tegevust.

Ka käesoleval aastal võis E. S. „Uus Kodu“ pakkuda oma sõpradele ja külalistele midagi suurt ja vaatamisväärsset.

Nagu eelmised aastad on näidanud, on iga aastaga „Uue Kodu“ külaliste arv suurenenud, mistõttu seltsi juhatus oli ettenägelik ja üüris kohaliku „Saksa Kodu“ avara saali selle päeva tähistamiseks.

Pidu hiilgavaks kordaminekuks peale seltsi juhatuse aitasid kaasa kohalik Eesti aukonsul Oscar Sjöstedt aineliselt ja härra Joh. Lindberg, kes kujundas eeskava II ja III osa, ohverdades oma väärtuslikku aega.

Pidu-aktuse avas portugali keelse kõnega „Uue Kodu“ revisjonikom. esimees E. Reigas. Seejärel esines konsul O. Sjöstedt pikema päevakohase kõnega portugali keeles, lastes elada meie riigijuhti K. Päts'i ja ülemjuhatajat kindral Laidoneri. Üldistele hüüetele „Elagu Eesti iseseisvus“ ja „Viva Estonia Independentent“ järgnesid F. Barth'ilt klaveril Brasiilia ja Eesti hümnid.

Üllatuseks oli Rio eestlastele uue konsuli Ferdinand Sauka'se esitlemine kohaliku aukonsuli poolt; teatavasti on konsul Saukas määratud Sao Paulo'sse, ta saabus alles mõne päeva eest kodumaalt. Peale esitlemist konsul Saukas andis üle kodumaised tervitused, tehes lühema ülevaate meie praegusest kodumaast, lepingutest naaberriikidega, ja kõneles ühtlasi oma reisimuljetest sõidul läbi sõdivate riikide.

Teemal „Eesti ajaloost“ kõneles „Uue Kodu“ esimees H. Reinmäe. V.-Eesti Ühingu usaldusmees kõneles Eesti rahva kultuurist.

Aktusele järgnes Joh. Lindbergi poolt koostatud ja lavastatud revüü kahes osas ja 16 pildis. Revüü kestis üle kahe tunni, kuid kõigile tundus see mööduvat väga ruttu. Isegi tuli korjata mitmeid numbreid. Annetati lilli, käteplanginale ei tahtnud tulla lõppu.

Eeskavale järgnes tants orkestri saatel.

Selts korraldas oma ruumes 9. märtsil tegelaste õhtu, tänutäheks tegelastele, et sellega osaltki tegelaste vaeva tasuda. Ei ole ühelgi suurseltsil sääraseid eeskavasid, kui meie oma külalistele oleme pakkunud. Kui peaksime seda kõike otse rahas tasuma, siis ei oleks „Uus

Kodu" seda suuteline tegema. Meil on kasutada paremad Brasiilia baleriinid ja lauljatarid. Selle eest võlgname tänu eeskätt meie lugupeetud härra Lindbergile, kes meile on võimaldanud seda kõike täiesti tasuta ja juba mitmendat korda. Ka ei saa tänamata jätta meie eestlastest tegelasi, kes oma aega ohverdavad seltsi hüveks.

Tänu tegelastele eesti keeles ütles seltsi esimees H. Reinmäe, portugali keeles tänas tegelasi E. Reigas.

„Uue Kodu“ aasta-peakoosolekule, mis peeti 26. märtsil s. a., oli seltsi 40 liikmest ilmunud 18, mistõttu koosolek oli otsusevõimeline.

Koosoleku avas seltsi esimees, toonitades Rio eestlaste vahel valitsevat üksmeelt ja tuues näited seltsi olemasolu tarvidusest.

Koosolekut juhatas E. Reigas, protokollis pr. Hilda Krisch.

Aruannetest selgus, et seltsi juhatus on pidanud aasta jooksul 29 koosolekut, pidusid ja olenguid 7, milledest 3 suuremat: E. V. aastapäev, jaanipäev ja jõulupidu. V.-Eesti päev ei ole siin veel suurpidupäevaks kujunenud. Siis peeti seltsi korraldusel veel maleturniir. Isikutõendusi seltsi juhatus on välja andnud 12 juhul. Uusi liikmeid on aasta jooksul juurde tulnud 14, välja langenud liikmeid 6. Seltsi juhatus on tellinud vahetpidamata Eestist „Rahvalehte“ ja „Perekonnalehte“.

Kassapidaja Alf. Einsel kandis ette 1939. a. kassa-aruande, mille peakoosolek kinnitas üksmeelselt, kassa bilanss tegevusaasta lõpuks oli tasakaalus 4.443 dollarit 100 reisi.

Endist juhatuset täiendati, puuduvate liikmete asemele valiti uued. Koosseis on nüüd järgmine: Herman Reinmäe (esimees), Voldemar Udrik (abi), Vilhelm Lauk (sekretär), pr. Hilda Krisch ja pr. Alice Reigas (abid), Alfred Einsel (kassapidaja), Eduard Mutik (abi).

Revisjonikom. koosseis: Elmar Reigas (esimees), Arnold K. Ende (sekretär) ja Rihard Groman (liige).

E. R.

Buenos Airese eestlaste elust.

Argentiina eestlaste seltskondlik tegevus näitab tõusu mitmel alal. Meeldivaks sündmuseks tuleb pidada New Yorgi eesti klaverikunstniku Vladimir Padva esinemist seltsis m. a. septembri lõpul.

Eesti selts „Estonia“ töötab elavalt hoolimata sõjatempost. Seltsi presidendiks on praegu S. Pettai, abiesimeheks M. Leinbock, kirja-toimetajaks E. Ploompuu, laekuriiks A. Viitong ja varahojdjaks T. Arva. On näha, et seltsi asjus eestlased hoiavad kokku ja abistavad üksteist niipalju kui võimalik.

Vabariigi 22. aastapäeva pidustused toimusid seltsi saalis, mis oli kunstnik Lepvaltsi juhatusel dekoreeritud. Öhtu saabudes külvati too kauge kodumaake üle paljude õnnesoovidega. Peo avas seltsi juhatusel liige E. Ploompuu.

Pidukõne pidas meie asekonsul Th. Gutman, kes andis kodumaa sündmustest ülevaate.

Seejärel kohalik Soome saadik tervitas eesti keeles. Järgnesid tervitused ka Läti ja Leedu konsulilt, Ukraina seltsilt ja argentiinlaste seltsidelt. Esinesid veel laulukoor hr. E. Mäe juhatusel ja orkester E. Vilgo juhatusel. Soololaule esitas pr. M. Jaakson.

Aasta algul külastasid Buenos Airest eesti laevad „Koidula“ ja „Keila“, mis samuti töid vaheldust ja tervitusi kodumaalt. Lähemal ajal on oodata eesti auriku „Vapper“ saabumist.

Buenos Airese eesti seltskonnaelule on palju kaasa aidanud kohalik Eesti konsul Th. Gutman, kes kõikidele eestlastele võimaldab oma lahketa abi.

Rahvuste sõprust süvendamas Hamiltonis, Kanadas.

Rahvad lõovad veriseid lahinguid oma olemasolu eest, meil aga läheb elu enamvähem endist rada. Elukallidus on tublisti tõusnud. Rauttöölised teevad head raha, töötatööliste arv olevat kahanenud. Seltside ja organisatsioonide tegevuses ei ole suurt muutust. Mõne tegevusala on muutunud küll kaunis hapraks, kuid siiski katsutakse endiselt rahvusvahelist sallivust kasvatada. Nii on League of Nations ja Council of Friendship püüdnud endiselt oma tegevust jätkata, sealjuures aga juba loobudes õhtute korraldamisest üksikule rahvale, pöörates enam üldtähelepanu õhtutele, kus esinevad rahvaste grupid. Kes aga ise eemale hoiavad, on sakslased ja osalt ka Skandinaavia rahvad. Vene aga esineb peagu igal pool.

Nüüd korraldas Hamiltoni C. of F. üldkontserdi, mis juhtus olema päev enne meie vabaduspäeva. Üldse võttis sellest osa 8 rahvust, kusjuures peaosas näis olevat rahvushümnidel. Oli meilgi kavatsus oma sündmuse pühitsemiseks hünni ette kanda, kuid kuna Soome enne meid sellega juba toime sai ja meil sama hümn on, siis oma enesetunde säilitamiseks jätsime selle välja. Esinesid pr. Huber ja prl. Linda Kuuse rahvarõivastes ja said suure aplausi osaliseks, kui rev. Pike ilusa sissejuhatava kõne pidas meie vabaduspäevast, meie lulest, muusikast ja meie ilusaist naistest. Eriti kriipsutas ta alla Eesti ja Soome häid sõprussuhteid ja vastastikust abi neil aegadel, kus ühel või teisel oli raskusi.

Üldiselt näib, et kohalikud soomlased on enamjagu kõik oma poliitilist värvi muutnud ja tehakse kõvasti tööd korjandusteks Soomele. Nii oli ka selle 23. veebr. kontserdi puhul sisse-tulek määratud neile, olgugi et paksu vere ärahoidmiseks see fakt üldiselt surnuks vaigiti.

Enne kontserti korraldati mrs. Andersoni juures suurem koosviibimine Eesti auks. Mrs. Anderson on sünnilt venelanna ja on alati sellele rahvale omase soojasüdamelisusega oma maja eestlastele teretulemiseks avanud. Võõraste hulgas oli ka kohaliku sanatooriumi ülemarst dr. J. H. Holbrook abikaasaga, haigla matroonid,

kohalikkude tšehhide agaraim organiseerija mrs. Duba ja paar autotäit külalisi Torontost. Peale kontserti korraldati veel kord koosviibimine osavõtnud tegelastega mrs. Rossi, Hamiltoni C. of F. esinaise kodus. Ilusate clamustega kooramatult jõudisime Torontosse tagasi alles kell 2 öösi.

H. Putnik.

ONTARIO EESTLASTE HOOGUS SELTSITEGEVUS.

Ontario eestlaste koondised, Toronto eesti selts „Sõprus“ ja Ontario Eesti Naisühing on ka sõjaoludes tegutsenud väga energiliselt.

Toronto eesti selts „Sõprus“, saades veebruarikuus s. a. üks aasta vanaks, võis rahuldustundega oma esimese versta posti juurest tagasi vaadata.

Torontos asuvast viiestkümnest eestlasest on seltsi ümber koondunud nelikümmend. On asutatud laulukoor ja näitetrupp, mida juhib hr. A. D e n e r, kes sel alal „Estonia“ teatris töötab.

Raamatukogule on alus pandud ja, kui postiolud lubavad, siis on kavatsus suurema summa eest kodumaalt kirjandust tellida.

Kuulutati välja seltsi lipu ja rinnamärgi kavandite võistlused. On peetud kõiki Eesti tähtpäevi vastavasisuliste kontsertaktustega, kuhu on ilmunud ka palju teistest rahvustest külalisi.

Kanadlased imestuvad, kuidas nii väikene kogu eestlasi niisuguste heasisuliste üritustega toime tuleb, ja eriti meeldib on neile see sõbralik-kodune õhkkond, mis neil pidustustel valitseb.

Eesti vabariigi 22. aastapäeva puhul oli külaliskõnelejaks „Kõigi Rahvuste Kiriku“ superintendent J. I. M a c K a y. Peale kontsertosa mängiti O. Lutsu 1-vaatuselist „Arusaamatut lugu“, mis oli esimeseks eestikeelseks näidendiks Torontos.

Jüripäeval on kavatsus pidada vastava süga koosviibimine, millega ka arvatavasti linna hooaeg lõpetatakse, kuna maikuuks ilmad juba soojaks lähevad ja inimesed linnatüüride vahelt välja ihkavad.

Nelipühil teeb selts väljasõidu Kitcheneri, V.-E. Ühingu liikme J. Vaimeli juurde.

Võidupüha peetakse Niagara kose lähedal eestlaste asunduses, kuhu on lubanud tulla suuremal hulgal kodumaalasi Ühendriikidest.

Seltsi juhatuses on praegu: esimees G. K o o s t, abiesimees A. D e n e r, laekahoidja pr. E. E m a n n, kirjatoimetaja pr. H. T ö l p t ja varahoidja pr. F. F u l k a n.

Seltsi aadress on endine: Estonian society „Sõprus“, C/o Mrs. E. Emann, 37 Walker str., Toronto, Ontario, Canada.

*

Ontario Eesti Naisühing on möödunud hooajal korraldanud kuus vähemat ja ühe suurema kahenädalase Eesti käsitööde näituse, viimase osakonnana Kanada ülemaailmsel näitusel. Peale selle ühing korraldas kaks valguspiltidega

kõneõhtut Eesti üle, ja ühingu näpunäidetel kohalik rahvasteliiduühing korraldas näidendi „Eesti jõulukombed“. Eriti agaralt on O. E. Naisühingu liikmed tutvustanud kanadlastele eesti rahvarõivaid, äsja koguti ja saadeti Eesti Punasele Ristile suurem pakk jagamiseks eesti lastele, jne.

Kuna kummalgi Ontario eesti koondisel on oma eri ülesanded, võivad nad kõigiti kooskõllaliselt töötada ühiselt kõigil juhtudel, kus koostöö on tarvilik. Toronto eesti selts „Sõprus“ evib suuremate, näit. lavaliste ühisürituste tarvis ka mõningaid häid jõude, nagu näit. laulja hr. Deneri, viulimängija hr. Tuimaa, kes on lõpetanud Tallinna konservatooriumi viiuliklassi jt.

Eesti Majale Sydneys asetati nurgakivi.

Maja valmib juunis.

Aprillikuu algul 1938. aastal alustas tegevust Austraalias Sydneys kooperatiivühing „Eesti Maja“ esmärgiga „Eesti Kodu Linda“ seltsile oma kodu muretseda. Suured olid meie soovid ja kavatsused tol korral, veel suuremad meie unistused. Plaan valmis plaani järele, kuid mis raskeks osutus, see oli peamiselt kolmnurkajulisele maatikile asetada seltsi ruumid nii, et need oleksid otstarbekohased, küllalt suured kui ka majanduslikult tāsuvad. Aegade vältel on üldse läbi arutatud kaugelt üle 60 plaani. Tuli ilmsiks asjaolu, mis kaunis tavaline on, ja nimelt seltsimaja kavand muutus kui savitom-buks, millest nüüd iga asjaosaline tahtis midagi välja vormida oma soovi ja tahtmise järele. Soovid ja kavatsused olid kõigil head. Mis aga visa oli laekuma, see oli raha. Ja kui nüüd näiliselt kõige ideaalsem kavand, hiljem ristitud „tsementmajaks“, kippus vägisi üle £ 6000 (78.000 kr.) maksuma minema, siis olime jõudnud jällegi surnud punkti, sest oma kapitali võis kõige rohkem loota pool sellest summast ja rahaasutused, kes küll algul lubasid, ütlesid hiljem ära teise poole kindlustamisest pikaajalise laenu näol.

Möödunud aasta oktoobrikuus otsustasime siis üle minna uuesti vähema plaani peale, kusjuures hr. L. Viru kavand peale mõningaid muudatusi osutus siiski kõige praktilisemaks, andes peamiselt kõik suure plaani juures ettenähtud seltsi ruumid ja sealjuures võimaldades ehitust läbi viia kahes osas. Ära jäid eesti saun ja tüüruumid teistele välisseltsidele. Laskisime siis ehitusbürool täpsed plaanid valmistada ja andsime need kinnitada vastavatele ametiasutustele, milline toiming võttis üle kolme kuu aega, kusjuures teinekord tuli ette otse tragikoomilisi vaidlusi üksikasjade pärast, sest ehitus kuulub avalikkude hoonete määruse alla. Siiski tänava veebruarikuus jõudisime niikaugemale, et kuulutasime vähempakkumised välja. Vahepeal oli aga sõda lahti puhkenud ja teiseks paljud ehitusmeistrid olid asunud seisukohale, et sellise ehituse juures peab „lõikama“, ning tulemus oli see, et vähempakkumiste hinnad olid

otse jalustravad — ainult juba esimene pool maja £ 2300—2750. Tuld otsusele, et jääb üle ainukeseks teeks ehitus majanduslikul teel ise läbi viia. Kooperatiivi juhatus eesotsas meie honsuli hr. A. G. Mieleniga asus seisukohale, et ehitusega viibimata alustataks, ja selle tõttu, kui kodumaa iseseisvuse 22. aastapäeva ballil publikule teatavaks tehti, et ehitus algas 7. märtsil, siis oli kahtlejaid palju, kuigi mürisev aplaus näitas, et seda kõik olid igatsenud.

Pühapäeval, 17. märtsil toimus ehituse avamise pidulik tseremoonia ehitusplatsil konsul Mieleni ja seltsi esimehe Norraki poolt. 13. aprillil toimus nurgakivi panemine ja juunikuu keskel peaks ehitus lõpule viidama. Loodame ehituse esimese poole ehitada umbes £ 2000 ja selle valmides siis juba näeme, kas oleme suutelised ka teist poolt kohe järele ehitama või peab see jääma veidi hiljemaks. Rõõm täidab rinda, mõõdukes päeviti ehituskruundist, kus juba alusmüürid on valatud ja müürid juba hakkavad kerkima, sest juba aastaid on selle mõtte eest võideldud ja tuhanded naelad vaevaga kogutud raha maksetud üürideks, kusjuures ainsaks mälestuseks on jäänud peotäis kolletanud paberilehti. Nüüd aga kerkib jääva ja kauni monumentina ühistegevuse tulemusena Eesti Maja Austraalias.

Eesti seltskondlikust tegevusest 1940. a. algul Sydneys.

Süüdsate ruumide puudumisel tuli meil tänavu kodumaa iseseisvuse aastapäeva pühitsemine kaheks nädalaks edasi lükata. Pühapäeval, 25. veebruaril oli meil võimalus hr. R. Kalluse lahkelt vastutulekul tutvuda arvuka kogu ülesvõtete ja kodumaa üdupidilite näol. Parimaks tunnuseks sellest, kui lähedane on meie südamele kodumaa, oli see inimurd, mis täitis seltsi ruumi ja isegi eeskoja; oli neidki, kes tagasi pidid pöörduma. Hästiõnnestunud värvilised võtmed kodumaa loodusest ja suurendused raamatust „20 aastat ehitusi iseseisvas Eestis“ andsid tuumaka kogupildi kodumaast ja seal aset leidnud muutustest. Ei taha enam ära tunda oma sünnilinna Tallinna. Hr. Kalpus kõneles ühtlasi oma reisumuljetest, tähelepanekutest ja kogemustest kodumaal, andes üldjoontes väga rõõmustava kokkuvõtte. Proud Marks ja Sildever olid lahkelt endi peale võtnud kohvi- ja einelaua korralduse samal päeval, ja nii viibis publik ligemale keskööni seltsiruumes elavas kõneluses, jagades mälestusi kodumaast.

*

Raudtee suurde saali oli laupäeval, 9. märtsil kogunenud 150 inimest, et pühitseda kodumaa iseseisvuse 22. aastapäeva.

Seltsi esimees hr. L. A. Norrak tervitas külalisi lühikese emakeelse ja selle järele ingliskeelse kõnega, andes ühtlasi edasi meie konsuli hr. Mieleni nimel tervitused kodumaalt. Programmis esines pr. Tidemann sopranisoo-

loga, pr. Lenebach klaveril, hr. Reinthal ilulugemisega ja mees-kaksikkvartett hr. Raimi juhatusel, kes valmistas publikule üllatuse, lauldes ülalt rõdult. Ettekanded said elavate kiiduväljenduste osaliseks. Natuke enne südaööd tegi seltsi esimees publikule teise üllatuse, teada andes, et Eesti Maja ehitus algas 7. märtsil. Kõrvulukustav aplaus ja hurraa-hüüded kostsid kõikjalt. Oli näha, et see teade oli tõsiselt rõõmu sünnitanud. Tujuküllane koosviibimine kestis hommiku kella üheni, tegelastel aga kuni kella neljani, sest tuli kõik asjad jälle kokku pakkida ja tagasi toimetada seltsi ruumesse kohe peale pidu. Proud Haab ja Wornik olid sel õhtul einelauamured endi kanda võtnud ja olid juba laupäeva lõunast saadik tegevuses.

*

Pühapäeval, 17. märtsil oli umbes 50 eestlast kogunenud tulevase eesti seltsimaja platsile 141 Campbell st., kus toimus kella viie paiku peale lõunat ehituse pidulik avatseremoonia. Meie konsul hr. A. G. Mielen oma kõnes rõhutas selle päeva ajaloolist tähtsust kõigile eestlastele, kuna sellega tõendame, et meie ei ole mitte siia tulnud ainult saama, vaid anna ka ise midagi tõendusena eestlaste püsivusest ja visadusest. Tõstnud välja esimesed labidatäied mulda, andis konsul labida edasi seltsi esimehele, kes lühikeses kõnes meenutas neid raskusi, enne kui nii kaugele jõuti, ühtlasi meelde tuletades, et samal päeval kaks aastat tagasi otsustas eestlaste üldkoosolek seltsi ruum oma maja ehitada. Seltsi naisringi liige pr. Phillips tõstis järgnevad labidatäied välja naispere nimel. Seltsi varahoidjad olid kruundil asuvas väikeses kivimajas einelaua avanud, kus siis tervist joodi.

Eesti Maja nurgakivi pidulik paikaasetamine toimus laupäeval, 13. aprillil, kuna uue maja avapeo loodame pidada k. a. juunikuus.

Isamaaliidu Tallinna Osakonna laulukoori külaskäik Riia eestlaste juurde.

1. mai õhtul k. a. toimus Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi saalis kodumaa külaliste vastuvõtt R. E. H.-Abiandmisseltsi poolt. Pakuti klaas teed ja loodi omavahel tutvusi.

Seltsi esimees hr. Verendel tervitas kodumaa külalisi, mainides, et Riia eesti ja I. T. O. laulukoori vahel on juba aastaid olnud soe-sõbralik vahekord. Ta soovitas, et täna õhtul üksikud koori liikmed looksid omavahel ka siiraid sidemeid. Tähenas ka, et kahjuks meil pole niipalju noori vastu panna, kui on kodumaalt saabunud.

Tervitusele vastas I. T. O. koorijuht hr. Roosmaa.

Koosviibimist austas oma osavõtuga ka hr. minister Rebane, kes võttis lühidalt sõna.

Läti-Eesti Seltsi poolt tervitas esimees hr. Nonacis.

I. T. O. laulukoori esindaja andis üle laulukoorimärgid hr. Verendelile, hr. Jakobsonile ja hr. Nonacis'ele.

Rio de Janeiro eesti tegelasteõhtust osavõtjaid.

Laua otsas istub Johannes Lindberg.

Veedeti aega laua juures vesteldes ja tantsides, nii et tujuküllane koosviibimine kestis kuni kella 12-ni.

2. mai hommikupoolel külastati Riia Vendade kalmistut ja Zooloogia aeda Kiisjärve kaldal. Peale lõunat tutvuti Riia linnaga.

Õhtul kell 8 toimus I. T. O. laulukoori kontsert Sõjaväe Ohvitseride Kasiinos. Peale laulukoori esinesid veel viiulikunstnik Carmen Prii ja bariton J. Pilvet, klaveril saatis Raivo Kurask.

Kontsert oli ühendatud ka ringhäälinguga. Kõik palad võeti soojalt vastu, palju aplausi ja lilli.

Kuulajaskonnas paistsid silma minister Rebane, Eesti sõjaväeline esindaja kol.-ltm. Mollin ja Läti-Eesti Seltsi esimees Nonacis.

3. mail tutvuti veel linnaga ja kell 5 oli laulukoori vastuvõtt „Aldaris’e“ direktori juures, kus pakuti külalistele pott õlut.

4. mai hommikul lahkus laulukoor Riiaast, sõites Valka.

A. Koikam.

Riia teateid.

Esimesel nelipühäl külastas seltsi Pärnu Heli-kunsti Seltsi meeskoor, kes andis seltsi saalis kontserdi. Kavas olid hästi sisukalt valitud meeskoori laulud, millest mõned palad hoolika tõlgitsuse tõttu kuulajaskonna soovil tulid kor-rata. Koorijuht Ado Velmet esitas end mitte ainult energilise ja temperamendika koori-juhina, vai ka osava pianistina, kandes ette klaveril mitu eesti helitööd, mis sooja vastuvõtu osaliseks said. Pääle kontserdi oli ball, mida külastasid ka Tallinna Turistide Ühingu eks-kursandid.

t-l.

Kiri Helsingist.

Helsingi Eesti Seltsi tegevusele mõjus äs-jane Soome-Nõuk Vene sõda tõsise pidurina. Näib, et nimelt nüüd, sõja lõppedes, on tarvis uut hoogu ja värskust, muidu vaibub selts varjusurma. Seltsi peakoosolek, mis pidi olema 28. aprillil, lükatigi juba edasi selle tõttu, et oli kogunenud vaid kümme inimest. Olukorda raskendab ka asjaolu, et senine seltsi juhatus on tüdinenud ning väsinud ja juhatuse liikmeid keegi ei taha jääda edasi ametisse. Eriti praegu, millal kogu Soomegi veel näib viibivat mingis möödunud sõjatormist toimumise uimas, nõuab ka seltsi juhtimine tõsiselt töömehelt suuri pingutusi. — Paarkümmend aastat tagasi, Soome kodusõja järel 1918. a., püsis Helsingi Eesti Selts varjusurmas ligi kaks aastat, loodeta-vasti saab pausi seekord aga hoopis vältida. Sõja alguspäevil paljud Helsingi eestlased sõit-sid Eestisse, ja kui neist osagi tuleb tagasi, siis kergendab see ka seltsitegevuse jätkamist.

Helsingi elupole aga on jälle peagu endine, vilgas ja elav. Sõjarõivastuse asemel silm näeb tänavapildis jälle esikohal erariietust. Tänavail jalutavad daamid väikeste lastega, teised jälle talutavad koeri rihma otsas. Väga palju on ka kurbtõsise ilmega, mustas leinalooris naisi, kelle omakseist mõni on jätnud elu vaenuväljal. Ka hoogus autoliiklemine puudub nüüd Helsingis, autode peatuspaigad tänavanurkadel on peagu tühjad. Helsinglastele teretunud uudiseks oli ka laevavahenduste uuendamine Helsingi ja Tal-linna vahel, ja samuti Soome ajalehtedes ilmus sõnumeid, et Eestist hakatakse Soome saatma toitaineid, — kartuleid, võid, liha jne. Pealegi pole need müügid ainuke viis, millega eestla-sed on pidanud meeles oma vennasrahvast.

A. J.

Mitmesugust.

VÄLIS-EESTI ÜHING PIDAS PEAKOOSOLEKUT.

Välis-Eesti Ühingu korraline aasta-peakoosolek peeti 30. aprillil Kaubandus-tööstuskojas. Koosolekust võttis osa liikmeid ka provintsiüliinadest ja Helsingist. Peakosoleku päevakorras oli ette nähtud m. a. rahaline ja tegevusaruanne, käesoleva aasta eelarve ja tegevuskava kinnitamine, valimised ja läbirääkimised.

Koosoleku avas ühingu abiesimees Ed. Riisna. Koosoleku juhatajaks valiti ühel häälel Aleksander Veiler ja protokolljaks B. Tiido.

Lühikese ülevaatega möödunud aasta tegevusest esines Ed. Riisna, mille järele austati püstitõusmisega surma läbi lahkunud liikmeid. Ühingu rahaline aruanne, mis tuludekulude osas tasakaalus kr. 9513.71, varanduse seis tasakaalus kr. 5441.15 ja eelarve tasakaalus kr. 13970.—, kinnitati ühel häälel.

Vanuse järjekorras olid välja langenud juhatuse liikmed J. Kristelstein, J. Jaakson ja dr. O. Kallas. Kaks esimest valiti ühel häälel tagasi ning uuteks juhatuse liikmeteks said ministriabi Georg Meri surma läbi lahkunud liikme Ernst Jürgensi ja end. New Yorgi peakonsul Karl Kuusik. Välisministeeriumist juhatuse liikme dr. O. Kallase asemele, kes ei lasknud end tagasi valida. Veel kuuluvad juhatusse Ed. Riisna, V. Kargaja, Aug. Kimberg, K. Mauritz ja Jaan Mölder.

Dr. Kallasele avaldas koosolek tänu tema senise suure töö eest Vähis-Eesti tööpõllul ja soovis talle rahulikku vanaduspühkust.

Korraldavasse toimikonda valiti: Joh. Preast, J. Salvela, J. Kaisla, A. Raveald, A. Aulik, pr. Anni Treier, A. Leiner, F. Treder ja Vold, Tikkas. Pidude ja koosviibimiste korraldamiseks otsustati abiks korraldavale toimikonnale luua naiskomitee, kuhu valiti: pr. Anni Treier, M. Arro, M. Kalpus, H. Kangro ja pr. M. Ehvart.

Revideeriv toimikond valiti endises koosseisus tagasi, nimelt J. Lorens, J. Vink, H. Thalberg, J. Rumberg ja R. Ise.

Lõppeks algatati koosolijate poolt välisestlaste nimede eestistamise küsimus ja peeti soovitavaks, et ka väliseestlaste eesotsas oma juhtivate tegelastega nimede rahvastamise aktsiooniga kaasa lähetsid.

Peakosolek möödus üksmeelselt ja sõbralikus vaimus. Koosoleku lõpul demonstreeris hr. Aleksander Lellep oma kitsasfilme „Sakslaste lahkumine Eestist“ ja „Oru loss“, mida vaadati suure huviga, kuulates hr. Lellepi ladusaid ja sageli humoorikad seletusi.

Välis-Eesti Ühingu juhatus jagas omavahel ametid, mille järgi sai esimeheks J. Kristelstein, I abiesimeheks Ed.

Riisna, II abiesimeheks Georg Meri, kirja-toimetajaks V. Kargaja, laekuriks Aug. Kimberg ja laekuri abiks K. Mauritz, kuna teised jäid ametita juhatuse liikmeteks.

Välis-Eesti Ühingu korraldav toimikond ja naiskomitee jagas ametid omavahel järgmiselt: korraldava toimikonna esimeheks valiti tagasi hr. Joh. Preast ning sekretäriks B. Tiido, kuna naiskomitee esinaiseks sai ühingu eluaegne liige pr. Anni Treier.

Korraldav toimikond ja naiskomitee koostasid esialgse suwise tegevuskava, kus on ette nähtud üks väljasõit Pärnu ja teine pr. A. Treieri tallu. Väljasõitudest teatatakse eraldi ringkirjaga kõikidele liikmetele. Sügisel on kavatsus korraldada referatõhtuid, suurendada liikmete arvu ja eriti hoogsalt pühitseda ülemaailmset Vähis-Eesti päeva. Omakaitse Sihtkapitali Komitee koosolekust võttis ühingu esindajana osa hr. Aksel E. Nippak.

Vähis-Eesti Ühingu liikmeteks võeti vastu: Espe, Erich, tolliinspektor, Tallinn.

Frey, Johann Edmund, laevamehaanik, Kobe, Jaapan.

Jaakson, Alvine, saatkonnaametnik, Riia.

Kangur, Leo, panga asjaajaja, Tartu.
Lepp, Karl, kaupmees, Tartu.
Lepp, Taima, Tartu.
Lohk, Marie, õmbleja, Sydney.
Luik, Georg, pangaametnik, Tartu.
Mooser, Johannes, kaugesõidukapten, Hara, Harjumaal.

Niilend, Hendrik, majaomanik, Tartu.
Roolaht, Andrus, Inform. Keskuse teadete osak. sekr., Tallinn.

Uhendrik, Andrus, tööstur, Tartu.
Umala, Bramina, ametnik, Riia.
Ühingu eluaegseks liikmeks võeti vastu Daireni Eesti konsul Alfred E. Ruthe.

VALGAMAA NOORTEPÄEVA KAVA.

Nagu selgub, on Valga noortepäeva kava nüüd lõplikult koostatud Lõuna-Eesti Kultuurühingu poolt ning teadmiseks välja saadetud asjasthvitatud organisatsioonidele ja isikutele. Toome siin kava täielikult ära nii, nagu see meile saadeti.

LAUPÄEVAL, 1. JUUNIL.

Kergejõustikuviõistlused Valga garnisoni spordiplatsil algusega kell 17.00. — Osavõtjad: Valga maakonna-linna sportlased ja Läti eestlastest sportlased. — Iga ala kolmele esikohale tulnud sportlasele on individuaalauhind.

PÜHAPÄEVAL, 2. JUUNIL.

Kell 7.30 äratus kirikukellade helistamisega ap.-õigeusu ja Jaani kiriku tornidest ning orkestriettekandeid Jaani kiriku tornist

Kell 7.55 Valga jaamas siseministri vastu võtt. — Ministri vastuvõtul mängib perroonil kaitseliidu orkester. — Vastu võtmas on noortepäeva korraldava komitee juhatus, Valga maavanem, linnaape, politsei, sõjaväe, kaitseliidu ja väliseestlaste esindajad. — Jaamast siirdutakse ohvitseride kassinosse hommikukohvile. Kell 10.30 vabaõhujumalateenistus „Säde“ aias. — Teenivad praost J. Lauri ja preester J. Melts. — Vabaõhujumalateenistusel õnnistatakse ja antakse üle ka maanoorte ringidele ja Ape ning Liepna eesti haridusseltsidele lipud.

Kell 11.30—13.30 aktus: avamäng kaitseliidu Valga mlvk. orkestrilt; avasõna — komitee esimees V. Velner; koorilaule maanoorteritingide, noorkotkaste ja kodutütarde ühendatud kooridelt; kõne — siseminister A. Jürima; orkestriettekanadeid kodutütarde orkestrilt; kõne; massdeklamatsioon gaididelt; tervitused; lõppsõna — maanoorte vanem J. Uuemaa; hümn.

Lõunavaheaeg kella 13.30 kuni kella 15.00-ni. Rongkäik päevast osavõtvatele organisatsioonidele, koolidele ning väliseestlastele. — Rongkäiguks kogunemine kella 15.00 garnisoni spordiplatsile. — Rongkäigu algus kella 15.30 — läbibast Kungla, Vabaduse ja Kesk tänava ning siirdub ümber Jaani kiriku tagasi „Säde“ aeda. — Rongkäik toimub kaitseliidu ja gümnaasiumi orkestrite saatel.

Kella 16.00—18.00 vabaõhupidustused „Säde“ aias: avamäng Valga gümnaasiumi orkestrilt; kodutütarde võimlemisettekanded prl. E. Vesiloo juhatusel; poiste võimlemisettekanded G. Loori juhatusel; rahvatants maanoorte ja ÜENÜ osakondade truppidelt prl. E. Vesiloo juhatusel; võimlemisettekanded gaidide võimlemistrupilt; vabaõhuetendus.

Kell 20.30 segaesekavaga pidu gümnaasiumi saalis vaheldumisi tantsuga.

VÄLIS-EESTI OSA NOORTEPÄEVAL.

Laupäeval, 1. juunil: osavõtt kergejõustikuvõistlustest.

Pühapäeval, 2. juunil: kõigest osavõtt kuni kella 18.00-ni; väliseestlaste (ainult Lätist) kongress kella 18.00—20.00. Kavas: jumalateenistus — Riia eesti koguduse õpetaja O. Pello; orkestri-avamäng kaitseliidu Valga mlvk. orkestrilt; avasõna — Lõuna-Eesti Kultuurühingu esimees V. Velner; kõne — piirimaade sekretär V. Viks; koorilaule — Aluksne Eesti Haridusseltsi laulukoor; aruandeid kohtadelt; resolutsioonide vastuvõtmine; lõppsõna ja hümn.

Esmapäeval, 3. juunil: ekskursioon väliseestlastega sisemaale: Tallinn, põlevkivitööstused, Põhjarannik, Narva ja Tartu.

Nagu kuulda, on Valga noortepäev Läti eestlastes äratanud suurt huvi, mispärast loodetakse nende rohkearvulisele osavõtule.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TARTU OSAKONNA

juhatus jagas ametid omavahel järgmiselt: Jaan Sütt — esimees, Albert Silvere — abiesimees, Aleksander Rosenvald — laekur, Leili Karmo — abilaekur, Ernst Vardja — kirjatoimetaja, Konstantin Kalamees — abikirjatoimetaja, Helmi Mäelo — propagandajuht, dr. Hans Lohk ja Aug. Pähkal — ametita juhatusliikmed, Aino Ploom, Jaan Unt ja Ferdinand Mitt — revidendid, Hella Pähkal, Raisa Kottik ja Theodor Brandt — revidendi asemikud.

EESTI KULTUURI PÄEVAD LÄTIS.

Läti Avalikkude Asjade ministeeriumi loal toimuvad Lätis suuremates eesti keskustes eesti kultuuri päevad. Need korraldatakse 19. mail Vana-Laitsnas, 20. mail Apes, 21. mail Aluksnes, 22. mail Riias ja 23. mail Ipihus. Kultuurpäevade kavas on ette nähtud avasõna kohapealse seltsi esimehelt, eesti ja läti orkestripalasad ning koorilaule plaatidelt, kitsasfilmide „Eesti põlevkivitööstus“, „Elu uudismaadel“, „Eesti koolid“ ja „Petseri klooster ning tema kombed“ demonstreerimine ja kõned teemal „Meie iseseisvuse päev“ õp. V. Viksilt ja Rudolf Pariselt.

EMAKEELSET JUMALASÕNA LÄTI EESTLASTELE.

EESTI KOGUDUSTELE OMA ÕPETAJAD.

Valgas asuv Lõuna-Eesti Kultuurühing on asunud lahendama Läti eestlastele emakeelse jumalateenistuse korraldamise küsimust, kuna nende poolt on alati avaldatud soovi kuulda jumalasõna eesti keeles. Lätis asuvate eesti asulate olukorraga tutvumiseks sooritati pikem ringreis, et kuulda koha peal suguvendade-õdede soove usuelu alal.

Väljatöötatud kava kohaselt tahetakse nüüd oma õpetaja ametisse kutsuda Hopa ja Aluksne eesti luteriusu kogudustele, kuna eestikeelse jumalasõna kuulutamise punktid avataks Ipihus ja Heinastes. Ap.-õigeusulistele tahetakse eestikeelseid jumalateenistusi korraldada Aluksne ap.-õigeusu kirikus vähemalt 4 korda aastas, kusjuures neid peaks Varstu valla Riitsiku koguduse preester Hint.

Seni on töötanud Lätis ainult üks eesti õpetaja, nimelt õpetaja Pello Riias, kus eesti koguduse ümber on koondunud 2000 eestlast. Mujal asuvad eestlased kuulsid emakeelset jumalateenistust ainult juhuslikult mõne õpetaja Eestist kohale sõites. Selliseid külastusi jumalateenistuste pidamiseks korraldati viimasel ajal küll üsna sageli Hoppa, Aluksnesse ja Ipihusse.

Kava kohaselt peaks Aluksnes ametisse kutsutud õpetaja jumalateenistusi ka Hopas, Vana-Laitsnas ja Ipihus.

LÄTI EESTLASI-ÕPILASI EESTIS.

Jäneda põllunduskeskkooli lõpetasid Ahuksne eestlased August Klaassepp ja Arthur Pihl.

Tallinna keskkoolides õppivad Lutsi eestlased jõudsid oma õpingutega hästi edasi ja siirdusid Lutsimaale suvepuhkust veetma.

LUTSI LUGEMIKU ASJUS.

Välis-Eesti Ühing töötas möödunud aastal koos Lutsi tegelase Paulopriit Voolaine'ga välja lutsi lugemiku kirjastamise kava. Kava kohaselt oleks lugemik maksma läinud Kr. 350.—, millist summat palus Välis-Eesti Ühing loetuseks määrata Kultuurkapitali summadest. Kuid nüüd teatas Haridusministeeriumi teaduse ja kunsti osakond, et Kultuurkapitali Nõukogul summade vähesuse tõttu pole võimalik toetust anda lutsi lugemiku kirjastamiseks.

Lutsi õpiku-lugemiku kirjastamisega oleks kahtlemata saavutatud edusamme Lutsi noorte rahvustunde alalhoidmisel ning kaduva eesti meele säilitamisel.

„KUULSUSE JA LOOTUSTE MAA“.

Selle pealkirja all toob Eesti üle kirjutuse kohaliku publitsisti E. B. MacGWalmsley sulest Uus-Meremaal Christchurch'is ilmutav „The Press“. Kirjutus on koostatud väga ülistavates lausetes, ja nagu ilmneb, on tema inspireerijaks olnud praegu Austraalias viibiv mag. J. Luukats.

BRASIILIA EESTLASI IHKAB KODUMAALE.

Välis-Eesti Ühinguale saabunud kirjades Brasiilia eestlased kurdavad, et elutingimused seal muutuvat välismaalastele järjest raskemaks. Kirjades küsitakse, kas ka käesoleval

aastal kavatakse kaasa aidata Brasiilia eestlaste kodumaale tagasirändamiseks, ning teatatakse, et kodumaale sõita soovijaid leiduks rohkesti.

BRASIILIA EESTLASTELT.

kes 1938. aastal saabusid kodumaale riikliku luemuga, hakatakse sisse nõudma sõidulaenu.

VÄLISEESTLASE SURM.

7. veebruaril s. a. suri Thirlmere'is Austraalias oma poegade farmis Vidrik Pitt 58 a. vanuses maovähja tagajärjel.

Kadunu oli pärit Võrumaalt Misso vallast Kiviora külast.

Alles läinud aasta 1. aug. sõitis ta välja Eestist oma naise, poja ja tütrega siia kahe poja juurde, kes omavad suurt kanafarmi. Eestis oli ta tegev kaitseliidus ja omas Valgeristi aumärki. Maeti Thirlmere'i surnuaiale. Kogu Thirlmere'i „Kungla“ pere, 52 inimest, oli matustel 10 autoga. Vaimuliku talituse pidas Sydney Jaani koguduse õpetaja hr. K. Gilov. Hauale pandi palju pärgi. Puhka rahus, kallid suguvend, sinsete põliste õitsvate eukalüptide all!

ATS.

KURSISEDEL.

23. mail 1940. a.

	Ost.	Müük.
	Ekkr.	Ekkr.
1 Ingl. naelsterl.	—	17.—
1 U. S. A. dollar	4.17	4.23
100 Saksa marka	167.50	170.50
100 Soome marka	—	8.59
100 Rootsi krooni	99.50	100.50
100 Taani krooni	80.75	81.75
100 Läti latti	77.75	79.50
100 Leedu litti	69.75	71.25
100 Prantsuse franki	—	9.95
100 Šveitsi franki	94.—	96.—
100 Itaalia liiri	21.—	21.50

Vastutav toimetaja: Jaan Mölder; tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido.
Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismail \$ 1.— (Ekkr. 4.20 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekkr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telefon 449-43.

Tallinnas, 25. mail 1940. a.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1940. a.

PÕHJA PABERI- JA PUUPAPIVABRIKUTE A/Ü

SUURIM OMASARNANE TÖÖSTUS BALTIMAIL

V A L M I S T A B :

ESMAKLASSILISELT TUGE VAT

PAKKIMISPABERIT IGA KS OTSTARBEKS

VALGET PAPP I KARBITÖÖSTUSTELE

LAINEPAPP I KARBITÖÖSTUSTELE
KLAASI PAKKIMISEKS
DEKORATSIOONI MATERJALIKS

SOOMUSPAPP I SEINTE KATMISEKS. SOOJUS-
JA KÖLAKINDEL

Kohvik Feischner

TALLINN, HARJU 48
Tel. 436-58 ja 479-00

JUHATUS JA PEAKONTOR: TALLINN, VABADUSVÄLJAK 10
TEL. KODUKESKJAAM 478-08

- Eestlaste jõupingutuste ja vaimuloomingu tulemusi kodu- ja välismaal valgustab „UUS EESTI“ iga päev.
- Süvendades omakultuuri otsib iga eestlane selgeid sihte visaks vastupanuks ajaraskustele.
- Ühiselt otsime rahu- ja eduteid, mis viib Eesti elu edasi paremuse poole.

Kiirelt ja usaldatavalt informeerib

« UUS EESTI »

oma lugejaid kodu- ja välismaa sündmusist 7 korda nädalas.

Tellimishinnad:

Kodumaale:

Kr. 5. – esimene veerandaasta, sealt edasi
Kr. 1.50 iga kuv. Üksiknumber 7 senti.

Välismaale:

Leetu ja Läti sisemaa hinnad. Belgiasse, Kreekasse,
Prantsus-, Rootsi-, Saksa-, Türgimaale, Ungarisse ja
Venemaale Kr. 4. –, mujale välismaale Kr. 5. – kuus.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja Välis-Eesti Ühing.

„UUS EESTI“ peakontor
Tallinn, Pikk 40

Õõlusaq, kui kevad!

**ETK KOHV - ETK VEIN
NAUDINGSUITSUD AHTO - VIKING - EVA**

ERA

**A
S** **T I E K I L A**
R I I D E K A U P L U S I D

T A L L I N N

HAAPSALU, KURESSAARE,
MUSTVEE, NARVA,
PETSERI, PÄRNU,
RAKVERE, VALGA,
VILJANDI, VÖRU